

Pravljice in pripovedke za mladino.

Zbral

Dominicus.

V Ljubljani.

Založil in prodaja Janez Giontini.

1889.

k. 35-46!
k. 83-94 *mnogo knjig!*

Národne legende.

1.

Sv. Lukež.

Zlatorumeno solnce je bilo že zatonilo, ko Kristus in sv. Peter prideta čez visoke gore na velekrasno plodno poljano. Sredi te jako prostrane poljane je stala hiša, okolu hiše pa je bilo mnogo raznovrstnega sadunosnega drevja. Tu za trdno skleneta ostati in odpočiti se za daljno potovanje; tedaj kreneta naravnost proti lepi, beli hiši, ki jima je od daleč kazala čelo svoje iz gosto- in zelenopernatega drevja. Iz dimnika valil se je visoko že dim; kuhala se je namreč večerja za hlapce, dekcle in najete. Ko blizu hiše prideta in že med košatimi drevesi koračita, pride jima nenadoma naproti brihtna kmetica, katero pa koj nagovorita in prav prijazno prosita prenočišča. «Nerada vaju prenočim — reče žena — čeravno se vama po hoji vidi, da sta daljna popotnika; Lukeža, moža mojega, ni domá, in utegnil bi biti hud, ako bi vaju brez njegovega privoljenja vzela pod streho.» Ker jo pa nepoznana moža neprestano prosita, naj bi ju vslišala in jej vse izgovarjanje nič ni pomagalo, se na zadnje vdá, rekoč:

«Ker sta videti dobra človeka, se vaju usmilim, naj že mož reče, kar koli hoče.»

Sv. moža, premnoge hoje sila trudna, stopita nemudoma v hišo, sedeta za mizo in čakata večerje. Večerja pa je kmalu na mizi, in ko odvečerjata, potegne sv. Peter iz žepa polno možnjo, strese ves denar na mizo in jameta ga šteti; pa veliko ga je bilo! in ko ga preštejeta, molita, potem pa se vležeta spat. Ženo so denarji jako veselili, pa jej zbujali hude in zelo slabe misli v srci. Pogosto hodi na prag stat in gledat, kdaj da dojde mož, kajti rada bi mu urno naznanila veselo novico in veliko srečo, ki se jima ponuja ravno to noč. Ko pa pride, mu razodene vse: da sta, ker sta se oglasila dva jako bogata popotnika, lahko srečna kmalu, če le privoli v njene misli. «Sreča se nama smeje tako sladko — je djala — kakor še nikoli ne; ne zamudiva ugodne prilike.» Možu, ki se je ves dragi dan trudil za denarjem hodé in vender nič ni dobil, delalo je to srce, velika radost ga je obhajala in le prerad in prebrzo je sklenil, ptujega blaga se polastiti. Gré tedaj v hišo in povpraša, kakor bi o vsem nič ne vedel, kdo da sta nenavadna moža. «Nič, nič, dragi moj Luka! — reče žena — to sta dva popotna moža, pa zelo trudna, torej le tiho ravnaj, da ju ne zbudiš.» — Sv. Peter je že trdno spal, Kristus pa ne, in vender se je obnašal kakor bi sladko spaval, vedoč, kaj da se bo dogodilo. — Zdaj se spravita čez denar, stikata po žepih, dokler ga ne najdeta. Pa kaj se zgodi! Kristus se oglasi,

pokliče Petra in mu velí, možu vože na vrat vreči. Ko Peter to stori, ni Lukež več človek, ampak vol. Žena to videti, spozna koj v popotniku Boga; prosi ga milosti, pa zastonj! Ko napoči jutranja zarija, mora vol ž njima. Bilo je že popoldne, ko prideta zmirom po lepem, bogatem polji potovajoč do kmeta, ki je le z enim volom oral. Kristus mu ponudi svojega vola, priporočevaje mu, da naj ga dobro krmi, pa rabi, kolikor mu je ljubo in drago. «K letu osorej — je rekel — pridem pónj, le varuj se, stradati ali trpinčiti ga.» Kmet lepega in močnega vola vesel, da nikoli tega, obljubi zmerno ga rabiti, ne trpinčiti in dobro rediti. Kristusu in sv. Petru to dopade ter gresta dalje. — Ko leto in dan mine, prideta božja moža zopet po tisti poti in najdeta orača z volom na tisti njivi, kakor pred letom.

Ko ju mož zagleda, se silno prestraši, spomnivši se, da bo moral vola dati. Prosi in prosi zanj, pa moral ga je pustiti, čeravno zeló nerad, ker mu je tako pridno delal. Ali vol ni služil zastonj; dal je namreč kmet za to precej denarja, posebno pa, ker mu je po godu delal. — Dalje gredé proti Lukeževemu domu, velí Gospod Petru vože volu odvezati. Ali novo čudo! Vol je zopet človek — pravi Lukež. Kristus mu podeli denar, rekoč: «Ná, to so ti denarji; rabi jih, saj si jih zaslužil, ko bi bil pa vzel najine, bil bi jih zmaknil! Pojdi in ne stori več tako! Pa Lukež odsihdob ni več zapustil Kristusa; bil mu je zvest učenec.

Kristus in sv. Peter.

Ko sta Kristus in sv. Peter potovala po širokem svetu, prideta na večer, ko je žareče solnce ravno zadnje svoje žarke razlivalo po divnih dolinah in veličastnih gorah, do hiše neke premožne kmetice. Da bi jima ne trebalo pod milim nebom prenočiti, prosita jo prenočišča. Žena, ki je ravno devala kruh v peč, odreče vsa jezna, izgovarjaje se, da ni mogoče, ker pridejo mlatci že na večer, da pričnejo zarano zjutraj svoje delo. Kristus pa ne odneha; nadleguje jo naprej in naprej, in na zadnje reče: «Žena, le pusti mlatiče domov iti, bova že vse sama omlatila, da naju le prenočiš!» Kmetica se zdaj ne obotavlja več dolgo popotnikov pod streho vzeti. Veli jima v hišo in pripravi urno prav dobro večerjo. Ko odvečerjata in odmolita, se spravita spat; žena pa jima vošči lahko noč in priporoča, rano zjutraj vstati ter se poprijeti dela. — Zora napoči, Kristus in sv. Peter pa še zmirom spita; rumeno solnce prileze izza gore, posije skozi okna, a mlatiča se kar nič ne zmenita za delo. Žena to videti, ju prične k delu priganjati; ali vse zastonj! — še poslušala je nista. — Priganja drugič in tretjič, in ko vse nič ne pomaga, vzame gorjačo in plane nad sv. Petra ter ga do dobrega premaha. Ko odide, pravi Peter Kristusu: «Gospod, jaz imam že zadosti, pojdi pa ti na mojo stran!» Komaj se preležeta,

pa že spet prirentáči žena z zobmi škripaje in premaha spet sv. Petra, rekoč: «Prej sem namahala tega, zdaj boš pa ti čutil!»

Petru pa to ni bilo všeč; tedaj reče Kristusu: «Sem vender mislil, da me ne bo zopet, pa sem le spet naletel; rajše ustaniva, da ne bo še huje.» Zdaj vstaneta, se oblečeta in potem gresta žito iz kozolca metat. Kmalu je snopje zmetano, še hitreje pa na podu v veliko kopíco zloženo. Nato podnetita snopje in kmalu je vse v ognji. Ko žena to vidi, se silno prestraši; vsa plaha jame na vse grlo kričati in Boga na pomoč klicati; — pa kako se razveseli, ko vidi iz gorečega kupa tje v en kot žito, nasprot pleve in še drugam slamo frčati. Ne dolgo, in žito je omlačeno in zvejano!

Po dovršeni mlatbi se odpravita nepoznana moža na pot, predenj pa odrineta, reče Kristus kmetici: «Žena, ne delaj čuda za menoj!» — Leto dni zopet mine. Bog obdari kmetico z obilimi vsakovrstnimi pridelki. Veliko lepega polno- in jederno-klasnatga žita je imela. Čas je prišel in trebalo je mlatiti, pa žena ni modrovala in si glave belila, od kod da ji bo urnih, pridnih mlatičev dobil. Storila je, kakor je videla pred to leto. Pa kaj se zgodi! — Ko je zažgala žitno snopje, plane kmalu ognjeni petelin v streho, od tod na druga poslopja in v hipcu je vse v plamenu. V malo urah ji je požar pokončal vse. Zdaj šele se je spomnila žena besedi, ki jih je čula iz ust Kristusovih — ali prepozno!

Kristus in sv. Peter.

Kristus in sveti Peter prideta po svetu hodé do velicega mlina. Rada bi šla čez vodo; ker pa ni brvi, ne čolna čez njo, da bi se prepeljala, poprašata mlinarja: kako in kje bi se prišlo čez vodo. Mlinar, dober in postrežljiv mož, precej hlapcu velí, naj popotna moža vede do brvi in ju spremi unkraj vode. Hlapec se koj pripravi in zadene poln žakelj moke, da jo zanese gredoč čez brv v bližnjo vas. Do brvi prišedši gré voditelj naprej, moža pa za njim; ko pa so že čez sredo, se hlapcu spotakne ter pade v vodo in se vtopi. Sv. Peter to videti, jame Kristusa siliti, naj ga reši. Gospod pa pravi: «Pusti ga, bil je doslej hud sovražnik božji, danes pa se je skesal svojih grehov in nebeški Oče mu jih je odpustil. Naj se veseli pred sedežem božjim. Ko bi bil delj časa živel, bil bi kot silen razbojnik umrl in večno nesrečen.»

Dalje gredé prideta Kristus in sv. Peter do žensk, ki so ravno prosó plele. Vročina je bila silno velika in zemlja od prevelike vročine vsa razpokana. Težko se je dalo pleti. Poprašata jih, kako da gré delo izpod rok. «Slabo,» so djale, «je preveč suho. Pa nadejamo se, da bo žejna zemlja kmalu dobila potrebnega dežja, saj nam ga žaba in lesica že obetate.» — «Tako?» rekel je Kristus dalje gredé, «naj vam ga le dajo žabe.» Pa dežja

ni bilo še dolgo, dolgo ne, dokler niso Boga zanj prosile.

Plevke zapustivši gresta sveta moža dalje čez lepo pisane senožeti, raznobojne ravnine in po temnih hladnih gozdičih. Nebo je bilo jasno kot ribje oko, in neznana vročina je razgrevala dežja silno potrebno zemljo; kajti solnce je pripekalo takó, da je zijala vrana. Krilati pevci so čisto umolknili in hladili se v senčnatih logih. Tudi Kristus in sveti Peter nista mogla prestajati presilne vročine; morala sta se podati večkrat do dobrega vznojena v senco kacega košatega drevesa. Ves dragi dan po taki vročini hodé prideta zadnjič, ko se je bilo solnce nagnilo že za gore, na prijazno vinsko goríco, odkoder se jima je odprl krasen razgled po bližnjih in daljnih krajih. Gore okolu in okolu žarile so se v leskéčem zlatu večernega solnca, po vaséh prekrasnih planjav pa se je vzdigoval lahki dim izmed hiš v zračne višine proti jasnemu nebu. Vrh gorice je stala borna bajtica, prebivališče starega, pa poštenega moža. Do bajtice prišedši stopita oba v vežo. Tù najdeta sivega starčka, ki si je ravno večerjo kuhal. «Zeló me žeja — nagovori ga Kristus — daj mi piti, da si ogasim žejo.» — «Iz srca rad» — reče mož — ko bi le imel kaj vode ali ni je kapljice pri hiši. Grem pa pónjo, če vama ne bo predolgo čakati. Studenec je precej daleč doli v dolini, zraven pa še počasi hodim, ker mi že noge odpovedujejo; pa nič ne dé, saj lahko pri meni prenočita; do bližnje vasi je treba dobro stopiti, da

se pride do noči do nje. Vsedita tjà na prag in počijta si, jaz pa grem po vode.» — Starček vzame škaf pod pazduho in se odpravi, pa Kristus mu ne dá iti, rekoč: «Ne hodi po vodo, je ne utegneva čakati; prinesi mi rajše grozdja, toda ne lastnega, ampak iz sosedovega vinograda.» Starček je koj pripravljen z grozdem postreči, pa le s svojim. «Ptujega se ne smem dotakniti — je djal. Nečem se zameriti mojemu sosedu, še veliko menj pa Bogu. Saj vama srčno rad svojega dam; kajti to leto je nenavadno dobra letina zanj; imeli ga bomo toliko, kolikor že dolgo ne.» — Ker se mož ne da pregovoriti, jameta se odpravljati, predno pa odideta, reče Kristus starčku: «Srečen si, Bog ti bo srečo dal zavoljo tvoje zvestobe.» — Ko čez prag stopita in prideta do hišnega vogla, zažge Gospod raztrgano streho in potem urno odideta.

Nista še daleč in streha je že vsa v plamenu. Starček to videti, počne na vse grlo na pomoč klicati, pa kdo bi mu pomagal, ker ni žive duše v celi gori. To se sv. Petru milo stori in silno težko mu je pri srci. Ves nevoljen reče Kristusu: «Gospod, kaj si storil? — Kam se če revež podati, ker bo še to, kar ima, v ognji konec vzelo?» «Peter! Ti ne veš, kaj govoriš. Ne dolgo, in bogat bo; zdaj ga žalost in strah tare, pa kmalu mu bo srce igralo prevelike radosti.»

V tem, ko se takó razgovarjata, priteče starček ves prestrašen za njima, ju na pomoč klicaje. «Ne tujuj! — reče mu Kristus. — Glej, hiša, ki ti

gorí, je bila nekđaj stanovanje silovitih roparjev. Oni so zakopali veliko denarja globoko v zemljo pod hišni prag! Pojdi in izkoplji ga!» — Možu se zdaj oblačno čelo razvedri, gre in stori, kakor mu je Kristus nasvetoval, in najde res lep zaklad pod pragom. Spomnivši se popotnikovih besedí, spozna starček v potniku, kojemu je hotel iti po vode, Kristusa; teče za njim, da bi se mu zahvalil, pa ni bilo svetih mož več. — Imel je potem toliko denarja in vsega, da od tistihdob ni nikakega pomanjkanja več trpel; bil je vesel in srečen vse svoje žive dni.

(L. M. Podgoriški v «Nanosu».)

4.

Ko sta še Zveličar in sveti Peter hodila po zemlji, prideta na svojem potovanji mimo neke krčme, iz katere sta že od daleč slišala glasen vrisk. Zveličar je hotel mimo iti, a sv. Peter ga je silil in prosil, da bi šla nekoliko noter. A Zveličar le ni hotel, dasi sv. Peter ni nehal prositi. «Če te le tako noter mika, pa idi sam, jaz te tukaj zunaj počakam,» reče Zveličar. — Peter gré. Ko stopi v krčmo, vse mu naproti kliče: «Dobro došel, godec! nu zdaj nam pa le jedno zagôdi, da bodemo plesali!» — «Kakó bi godel, saj neznam,» reče začujeni Peter. Ali druhal le ne neha ter vpije nad Petrom: «Čemu pa nosiš gosli na hrbtu, če nisi godec?» Peter se ozre preko rame, a ničesar ne zapazi. Gostje ga zmirom silijo, da bi godel, in ker tega ne stori, začnó po njem udrihati, da je

bilo joj. Komaj jim je na prosto ušel. Ves spehan priteče za božjim mojstrom ter mu toži, kako so mu v krčmi rekli, da ima gosli na hrbtu, da bi moral gôsti in ker ni mogel tega storiti, začeli so ga nazadnje pretepati, da jim je komaj ušel.

Zveličar se mu nasmehne, rekoč: «Vidiš, Peter ljubi, ako bi bil ti mene slušal in bi ne bil šel v krčmo, nič žalega bi se ti ne bilo zgodilo, a ker zmirom želiš delati po svojej glavi, prejel si zdaj za svojo trmo zasluženo plačilo!»

Zveličar je namreč sv. Petru skrivaj na hrbet obesil gosli, takó, da so jih samo drugi videli, a sv. Peter sam jih ni videl.

5.

Neko noč sta morala Zveličar in sv. Peter pod milim nebom prenočiti, ker ni bilo blizu hiše, da bi prosila za prenočišče.

Sv. Peter je bil že zeló truden in ves nevoljen; Zveličar mu reče: «Ker je že noč in ker ni nobene hiše tukaj blizu, prenočila bodeva nocoj na prostem. Jaz se vležem kar tukaj na cesto!» To rekši, vleže se Zveličar na sredo ceste, a sv. Peter se tiho spravi k grmu ob cesti ter si misli: «Kako je vender neumen; ravno tja se je vlegel, koder vozijo!» Ker sta bila oba zeló zaspana, sta tudi hitro zaspala.

Po noči se pripelje voz po istej cesti. Ko pridejo konji do Zveličarja, vstrašijo se, pobegnejo v stran ter povozijo sv. Petra, ki je ležal pod grmom. Peter začne vpiti ter na pomoč klicati. Zveličar

se prebudí in vpraša: «Kaj ti je vender, da tako vpiješ?»

«Kaj bi ne vpil, če so me konji povozili?» odvrne mu sv. Peter.

«Kakó je vender to, da ondód vozijo, kjer ni ceste?» pravi Zveličar ter še pristavi: «Če bi bil tukaj pri meni ostal, bi te konji ne bili povozili, a ker si po svojej glavi misliš kaj boljšega izbrati, zadéla te je zaslužena kazen!»

Fr. K.

Skrb in smrt.

(Hrvaška národna.)

Sveti Peter in Pavel se napotita po svetu, da bi videla, kje je darežljivost in gostoljubnost, kje lakomost in neusmiljeno srce.

Vsa trudna dolgega pota in slabega vremena, zraven tega pa še lačna in žejna, prideta na večer v neko mesto ter si poiščeta prenočišča, da bi si malo odpočila in kak grizljež za lačni želodec dobila. Siromašna popotnika trkata od hiše do hiše pri bogatih kakor pri revnih, da bi kaj ubogaime dobila, ali bila jima je sreča nemila in vsa skrb zastonj. Prav zeló spéhana stojita zdaj že pred zadnjo hišo, ki je bila po vnANJI podobi videti najbolj revna in siromašna v celem mestu. Streha jej je bila vsa razdrta, in komaj bi si človek mislil, da biva tù kaka živa duša.

Peter stopi na dvorišče in potrka na vrata. Hitro se prikaže iz hiše stara, slabo oblečena žena ter ga vpraša, kaj bi rad?

«Če Boga poznaš in moliš,» pravi Peter «privošči nama, žena, kak kotichek v svoji hiši, da se odpočijeva od dolgega pota in da sva saj pod streho, ker je tako slabo, neprijetno vreme; do sedaj naju nihče ni hotel pod svojo streho.» — «Tako je, tako,» odvrne starka, «siromaka dandanes vsak izpod strehe tira, če bi ga tudi videl v največji potrebi in sili: Stopita le noter, kar imam, to vama rada dam — česar pa nimam, uboga sirota, tega vama pa tudi dati ne morem.»

«Midva sva popolnoma zadovoljna,» reče Pavel, «ker vidiva tvoje pošteno pa usmiljeno srce, kaj nama je tudi več treba?»

Odložita tedaj svoji torbici v kot hiše. Zdaj reče Peter ženi: «No, povej nama, dobra žena, kako ti je ime, da te veva po imenu poklicati.»

«Skrb me imenujejo,» odgovori starka, in pristavi resno: «Kako bi vama rada kaj postregla! Da bi suhega kruha ne grizla, dala bi vama kaj rada kako hruško za prigrizek; ali moja hruška, dāsi je zeló rodovitna in polna, nima na sebi ni ene zrele hruške, ker to, kar dozori, hitro ljudje pokradejo.»

Nebeška popotnika pojedsta nekaj suhega kruha ter se vležeta spat. Zjutraj na vse zgodaj vstaneta ter se pripravita na daljno pot. Predno pa odideta, praša Peter starko, s čim da bi obdarovala njeno

dobroto in gostoljubnost. Naj jima razodene katero svojih najsrčnejsih željâ, pa da jej bosta izpolnila jo. — Kakor vsakdo, ki ima malo, pa veliko želi, tako je bila tudi ta dobra mamica zdaj vsa zmedenâ, da ni vedela, kaj bi rekla. Napósled vendar pravi: «Želim, da moja hruška vsakega, kdor nanjo spleza, da bi kradel sadje, zgrabi in tako dolgo drži, da pridem in dopustim, da z nje zleze.»

Popotnika prikimata nehoté z glavo na to čudno željo in odideta svojo pot.

Prihodnji dan zjutraj gre stara ven, da pogleda svoje polje in setev. To opazivši nek tat, spravi se hitro na hruško, da pobere, kar je bilo zrelega. Ali, oh žalosti in nesreče! — Veje ga zgrabijo in držé, da ne more nikamor, ne gori, ne doli. Na strašno vpitje prileté sosedje, da bi mu s hruške pomagali; splezajo tedaj nanjo, pa oj čudo, tudi oni ne morejo s hruške. Zdaj si ne upa nobeden več na drevo, ampak vsi se čudijo in prikrižujejo ter strmeč čakajo, kaj da bode.

Zdaj pride starka s polja domov; lahko si mislimo, kako je bila vesela, ko vidi, da se jej je želja izpolnila in da je tat vgrabljen na vejah obvisel.

Na njeno besedo izpusté veje tatu, in ko ga dobro okrega in posvari, izpusti ga tudi ona. Z naprej ni bilo nikogar več na hruško. — Ne dolgo potem pride k njej tudi stara žena — smrt. Starka jo počaka in vsprejme mirno brez strahú. Nad tem pa se čudi smrt ter reče starki: «Ti si me tako mirno vsprejela, in vendar se me drugi ljudje tako

zeló bojé?» — «Zakaj bi se te bala,» odgovori stara Skrb, «dosti imam nehvaležnega sveta, pač si mi že dobro došla!» — «Prav, starka!» pravi na to smrt, «hajdi tedaj zmenoj!» — «Rada pojdem s teboj,» pravi zopet Skrb, «toda izpolni mi poprej še eno željo. Rada bi namreč okusila še enkrat svoje hruške, ki so mi bile edino blago.» — «Ako ne želiš nič več, stara, pojdi drage volje po-nje.» «Oh, kako sem stara in slaba, kako bom neki zlezla na drevo, sosedje pa so čudni ljudje. Ali ne bi hotela ti tako dobra biti, da zlezeš na drevo, pa mi prineseš eno hruško.»

Smrt se dà pregovoriti in spleza hitro na drevo, ali zdaj ne more več doli. Starka je bila kaj zeló vesela, da je smrt tako prekanila ter jo pusti nekoliko dni na hruški. Te dni ni nihče na svetu umrl. Naposled izpusti starka smrt, ker jej je obljubila, da ne bo nikoli pónjo prišla.

In tako smrt potuje križem svetà; tudi še dan danes ruši in kolje staro in mlado, Skrbi ubiti ali umoriti in odnesti s svetà pa ne more!

J. Božič.

Delitev.

(Istrska národna.)

V nekdanje vreme (čas) je gospod Bog razglasil po širokem belem svetu, da će ljudém vsakojake darove deliti, naj ga samo pridejo prosit.

— Prvi pride gospod. Bog ga popraša: «Kaj hočeš?» Gospod reče: «Bože! daj mi dobro in lahko.» Bog mu reče: «Naj ti bode.» — Drugi pride pustinjač. Bog ga vpraša: «Kaj hočeš ti, moj pustinjače?» On reče: «Bože moj! daj mi dobro in lahko.» Bog mu reče: «Tega ni več, to si je vzel gospod.» Pustinjač reče: «Velja (treba) potrpeti.» Bog mu reče: «Naj ti bode.» Tretji pride kmet. Bog ga vpraša: «Kmete moj! kaj želiš ti?» Ta reče: «Bože moj! daj mi dobro in lahko.» Bog mu reče: «Tega ni več, to je vzel gospod.» Kmet reče: «A velja potrpeti!» Bog reče: «Ni tega ni več, to je vzel pustinjač.» Kmet odgovori na to: «Joj meni!» Bog mu reče: «Naj ti bode.» In od onega časa ima gospod lahko in dobro, pustinjač potrpljenje, a kmet jok in nevoljo.

J. Volčič v «Glasniku».

Pripovedka o smrti.

Bil je bogatin. Prišla je smrt pónj. Ker bi bil rad še živel, nagovarja jo in prosi, da mu prizanese, pa zastonj. Kaj tedaj stori? — Vda se trdosrčnici na videz. «Le počaki malo,» je djal, «da te pogostim, potlej pa pojdeva.» Smrt se ne brani. Pelje jo v konobo (klet), pokaže ji največji sod vina in velí, da naj pije, kolikor hoče. Ne dá si smrt dvakrat veleti. Kar nagne in prazen je sod. Pelje jo k drugemu, spraznila ga je kakor bi kviško pogledal.

Potem gresta še k tretjemu. Tudi ta je bil kmalo prazen, samo da vpijanila se je bila. Bogatinu je bilo to prav povšeči, zakaj to je nameraval, da bi jo lože vkanil. Bacne (vrže) jo v prazni sod in zavrži, da pijana sirota ni mogla nikjer vën. Čez nekaj časa se strezni, in ko vidi, da je v ječi, da jo je bogatin vkanil, jame tožiti in jadikovati. Rada bi iz soda, pa ne more. Prosi in prosi, pa bogatina ne more preprositi. Imel je zaprto celih sedem let.

Med tem ni nihče umrl. Svet se je pomnožil in pohudobil, da je bilo groza. Bogu se to milo stori. Pošlje torej angelja na zemljo k bogatinu, da smrt izpusti iz zapora. A tudi angelju se ustavlja. «Ne izpustim je grduhinje,» djal je, «dokler mi za trdno in pošteno ne obljubi, da je ne bo nikdar več pomé.» In morala mu je obljubiti, da ga ne bo nikoli več nadlegovala.

Zdaj pa je tem bolj divjala. Hotela je nadomestiti, kar je zamudila v sedmih letih. Nastala je kuga, nastale so druge bolezni, za katerimi je pomrlo brez števila ljudi. Cepali so, kakor muhe jeseni, ko jih mrzlota omamlja. Vse je tugovalo, le bogatin je bil vesel. Zdrav kot riba v vodi, tica pod nebom je živel v lepem blagostanji brez vseh skrbi. Pa kaj! ker mu ni bilo moč vedno mlademu ostati. Postaral se je. Sive starosti ves polomljen bil je nadležen družim in samemu sebi; rad bi bil umrl, pa ni mogel. Smrti ni bilo pónj. Šel je je križem sveta iskat. Išče jo še dandanašnji povsod po svetu, pa je ne more najti nikoli nikjer. Vedno se mu

umiče. Našel jo bo, pravijo, pa še ne kmalu; in kedar jo bo dobil, ne bo dolgo več, da bo sodni dan.

L. Podgoriški v «Glasniku».

Zlatoperi tič, konj zlatogrivec in volk.

Bil je imeniten kralj. Imel je tri sinove in tako lep sadovnjak, da ga ni imel noben kralj takrat tacega. Na tem vrtu je stala jablana, katera je imela zlata jabolka. Kralju je bila zategadelj jako draga. Hodil je pod njo v senco po dnevi, po noči pa je priletel lep tič in odnesel vsako pot zlato jabolko v kljunu. Imel je ta tič zlato perje in neznansko lepe oči. Odnesele je bil že veliko zlatih jabolk, kar je zelo jezilo kralja, posebno, ker ga ni mogel ne vjeti, ne ugonobiti, dasi je na vse strani mislil in tudi poskušal, kako bi ga ali spravil s poti ali pa živega dobil.

Poklical je svoje sinove predse in dejal: «Preddragi moji! Idite in lovite zlatoperega tiča, kdor mi ga vjame, njemu dam pol kraljevine zdaj, po smrti pa je njegova vsa.»

Kraljeviči so bili precej pripravljeni in dejali so: «Premilostivi oče! Vse si prizadenemo, samo da dobimo tiča — živega.»

Precej prvo noč je šel starši kraljevič pod jablano čakati tiča, pa zaspal je, da ni nič vedel, kdaj je priletel tič in odnesel jabolko v kljunu.

Zjutraj je poklical kralj kraljeviča in vprašal: «Preljubi moj sin! Ali si vjel tiča?» — «Predragi oče! Še videl ga nisem; ni ga bilo nocoj.»

Drugo noč je šel srednji kraljevič čakati tiča. Sedel je in čul pod drevesom dolgo, pa spanec ga je prevzel in zaspal je, tič pa je priletel in zopet odnesel v kljuno zlato jabolko.

Zjutraj ga je vprašal kralj: «Predragi moj sin! Ali si vjel tiča?» — «Nisem ga vjel, oče, ker ga ni bilo,» dejal je kraljevič.

Tretjo noč je šel pa mlajši kraljevič pod jablano. On pa ni zaspal. Sedel je in čul, pa čakal tiča dolgo, a ga le ni bilo. Že ga je skoro premagal spanec, kar se je razsvetlilo, kakor bi bilo najlepše posijalo solnce, in ves vrt bil je razsvetljen. Pa odkodi ta svetloba? Tič jo je dajal. Kraljevič se je ozrl, pogledal na jablano in zagledal tiča, kateri je že imel jabolko v kljunu in hotel ravno odleteti. Spel se je, pa ga je komaj, komaj dosegel in zgrabil za rep. Ali tič se mu je zmuznil in pustil samo eno pero v roci. S tem peresom je šel zjutraj k očetu in mu je dal. Kralja je neznano razveselilo to, če je prav dobil le eno pero, katero se je tako svetilo po noči, da je bilo vse svetlo tam, kjer je bilo tako, kakor bi Bog vé koliko luči bilo gorelo. Zato mu je bilo jako ljubo in dobro ga je hranil.

Tiča pa ni bilo nobenkrat več na vrt dozdej. Kralj je poklical starša sinova predse in dejal jima: «Preljuba sinova! Jaz bi rad zlatoperega tiča; idita torej! Poiščita in vjemita mi ga, pa živega

mi prinesita, in kdor izmed vaju mi ga vjame, tisti dobi, kar sem že obljubil.»

Starša kraljeviča nista brata ne živega mogla videti, zato ker je bil dobil tičevo pero. Ko ju je blagoslovil oča, šla sta skupaj po svetu iskat tiča. Pa mlajši kraljevič je tudi prosil očeta za blagoslov, da pojde potlej za bratoma; toda kralj se je branil. Dejal mu je: «Ljubi sin! Brata tvoja sta že odrasla, ti pa si še premlad, da bi šel med svet; zategadelj te ne puščamo izpred svojih oči; zakaj, lahko bi bil nesrečen, ker še nisi vajen sam, zato le ostani domá.»

Pa če mu je prav močno branil, ni ga mogel vzdržati. Blagoslovil ga je torej, dal mu najlepšega in najboljšega konja, potlej pa ga je pustil.

Dolgo je jezdil kraljevič, ne vedoč kam; na zadnje pa prijezdi v zeleno, tako lepo dolino, da ne morem povedati kakó. V tej dolini stal je debel, visok steber na razpotji. Na njem je bilo zapisano: «Kdor gre naravnost po tejle poti, zglađi se in zebe ga; kdor gre na desno, tisti je zdrav in čil, konj pa mu pogine na poti; in kdor gre na levo, njega ubijejo, konj njegov pa ostane živ.»

To je prebral, potlej pa jezdil na desno po poti. Mislil si je: «E nič ne dé, ako zgubimo tega konja, dobim pa družega, da le sam ostanem še živ.» Jezdil je zmirom naprej, za več dni pa je srečal rujavega, strašnega volka. Volk ga je ogovoril: «Mladeneč! kaj pa to, kaj ne veš, kaj je zapisano na stebru, ali se ne bojiš za konja?» in

izgovorivši to, planil je nad konja, raztrgal ga in planil v stran ter se zgubil v goščavo.

Kraljeviču se je premilo storilo; žal mu je bilo za konja, ker je bil tako lep, zlasti pa, ker je bil očetov dar; se vé, pa zategadelj tudi, ker je moral potlej peš naprej. Žalostno se je izjokal in šel dalje. Pol dné je hodil peš; utrudil se je tako, da ni mogel nič več dalje. Vsedel je, pa komaj je nekoliko posedel, pritekel je volk za njim in nagoovoril ga: «Žal mi je, prav žal, ker sem ti raztrgal konja, da moraš zdaj peš hoditi. Prosim, ne zameri mi. Vsedi pa náme, pa te ponese, kamor hočeš.»

Kraljevič je zasedel volka, povedal mu, kaj in kako, in volk ga je nesel kot veter. Po noči že ga je prinesel do visocega gradú. «Stopi doli in zlezi čez tale zid,» velél mu je volk. «Za tem zidom je jama, v jami pa tič v zlati tičnici (kletki). Idi v jamo, vzemi tiča, tičnice pa ne — Bog ne daj! — sicer bi te zagrabili in ne izpustili več. — No, ali veš? Zdaj pa le idi!»

Kraljevič se je splazil čez zid. Prišel je v jamo k tiču; pa tič mu je tem bolje dopadel, čim dalje ga je gledal. Vzel ga je ter hitel z njim nazaj. A naenkrat se je vnela v njem želja in rad bi imel še tičnico. Vrnil se je ponjo, toda komaj jo je prijel, nastal je vrišč in tak dirindaj, da je bilo groza. Bile so v tičnici strune in te so tako vreščale, da so se zbudili stražniki, kateri so varovali tiča in zagrabili kraljeviča ter ga peljali k svojemu carju.

Car se je zeló razsrdil. «Ali te ni sram,» dejal je, «zakaj kradeš? Kdo si pa in od kod?»

Kraljeviča je bilo sram. Sam ni vedel, kam bi bil pogledal. Povedal je, čigav je. «Tvoj tič je hodil na naš vrt na jablano in odnesel vsako noč zlato jabolko, tožil je, tako da jih je skoro že zmanjkalo. Očetu pa je to drevo preljubo, zato se jim je žal delalo hudobno početje njegovo, in veleli so nam, svojim trem sinovom, naj ga gremo iskat.»

«Če tudi, pa to vender ni prav. Zakaj si se ga polastil meni nič, tebi nič. Prosil bi me bil zanj, pa bi ti ga bil dal. Ker si ga pa vzel sam, naznanim to tvojo tatvino vsem kraljevinam. — No, ako pa mi trikrat prehodiš devet dežel in trikrat deset kraljevin in dobiš, pa meni pripelješ konja, ki ima zlato grivo, odpustim ti in na vrh dam še tiča s tičnico vred. Ako pa ne storiš tega, zvedó pa kmalu vse kraljevine, kakov tat si.»

Kraljevič mu je obljubil, da bo, in je odišel ves žalosten. Povedal je volku, kaj mu je kralj natvezel zategadelj, ter ga je prosil za zaméro. «Prizanesi mi; vem, da sem grešil, ker te nisem slušal, pa nisem nalašč,» dejal je.

«E, naj pa bo, no», dejal je volk, «zasedi me, poneseš te, kamor hočeš.»

Kraljevič zasede volka, in ta je stekel z njim in drl, kakor vleče veter. Dolgo sta drla in zadnjič vender pridrla k necemu kralju, kateri je imel tako lepega konja s krasno, zlato grivo. Zdaj je dejal volk pred konjkušnico, katera je bila vsa iz

samega marmeljna: «Tú notri je zlatogrivasti konj; skoči raz mé in idi v konjúšnico; konjači spé vsi, zato ga lahko dobiš konja, pa le tiho ravnaj, kolikor se dá, da ne zbudiš konjačev. Odveži zlatogrivca in odvedi ga; na steni visi pa zlata uzda na zlatem klinu, pa ne dotikaj se je, sicer bo huda!»

Kraljevič stopi raz volka, pa je šel po konja. A zopet se je bil spozabil in vzel uzdo z zlatega klina. Nastal je vrišč in dirindaj po konjúšnici, ker so bile strune na uzdi, katere so začele brenkati, da so drugi konji skakali, rezgetali in kopitali, kar da niso konjúšnice preobrnili. Konjači so se zbudili, zgrabili kraljeviča in ga peljali k caru.

Car ga je vprašal: «Mladeneč, čigav si in od kod?» in povedal je kraljevič vse, kaj in kako; car pa je dejal: «Kraljevega stanú, pa kradeš! Da bi me prosil za konja, dal bi ti ga bil. Ali ti bo povšeči, ker naznanim vsem kraljevinam, kakošen tat si?» — Kralj se je zdaj zamislil in za časek zopet rekel: «No, pa vender, ako spolniš zapoved mojo, prizanesem ti. Prehodi mi trikrat devet deželá, trikrat deset kraljevin in dobôdi kraljico, ‚krasno Leno‘ po imenu, potlej se ti pa ne zgodi nič in dam ti povrh še zlatogrivca z uzdo vred. Če je pa ne dobiš ali pa če te ni volja dobiti je, potlej pa razglasim, da si tat.»

Kraljevič je obljubil vse in odisel bridko jokajoč in povedal volku, kaj se je zopet zgodilo. «Zakaj me nisi slušal, tako je zdaj?!» dejal je volk, in kraljevič se izgovarja: «Prizanesi mi še to pot;

zopet sem se spozabil, pa žal mi je, ker sem se; saj se ne bom nič več.»

«Daj,» nadaljuje volk, «zajaši me, ponesem te, kamor hočeš.» — Kraljevič ga je zajašil in volk ga nesel daleč, daleč — hitro kot veter. Ko sta prišla do Lenine palače k vrtu, v katerega so bila zlata vrata, rekel je volk: «Stopi raz me, idi po dosedanji poti nazaj in počakaj me v tisti lepi dolini pod košato lipo, dokler ne pridem.» Vrnil se je, volk pa je sedel pred zlata vrata in čakal «krasne Lene».

Prišla je kraljica, z njo pa dvorjanjinje na vrt skozi zlata vrata — zvečer, ko je rumeno solnce pošiljalo zlate svoje žarke bratcu zapadu v naročje. Volk skočil je mednje in zagrabil in odnesel kraljico. Dvorjanjinje so se prestrašile. Hitele so v palačo povedat kralju, kaj se je zgodilo. Brž so poslali vojake za volkom, pa vojaci ga niso dotekli, čeravno so šli za njim, kar so jim pripuščale moči.

Ko je bil volk že v lepi dolini pod košato lipo s krasno kraljico, dejal je kraljeviču: «Zdaj pa le brž name oba, in kraljevič ga je zajašil z Leno v naročji, in oddirjali so hitro kakor po vetru h kralju, za katerega je moral poiskati «krasno Leno».

Pa kraljeviču se je dopadala blagodejna Lena, in on se je dopadel njej. Ko so bili že v kraljevem mestu, dejal je volk: «Zdaj pa le stopi raz mene in pelji kraljico h kralju.» Pa kraljevič je vzdihnil, globoko vzdihnil. Solze so se mu vdirale po licih. — «Zakaj ti solze zalivajo oči?» vprašal ga je volk.

«E, kaj jih ne bi, glej, pa rad bi, da bi bila kraljica moja, pa jo moram dati kralju.» — «Smiliš se mi,» nadaljeval je zopet volk, «smiliš se mi, večkrat sem ti že pomogel in tudi zdaj ti še pomorem; naj bo! Spremenim se v Leno in vzemi me, pa pelji h kralju. Kedar me oddaš, idi, vzemi kraljico in zajaši z njo vred zlatogrivca, pa beži, kolikor boš mogel. Jaz jo pa že zvijem. Spremljevale me bodo dvorjanjinje, ti se pa zmisli name potoma in spremenim se v volka ter pridirjam k tebi, pa bo.»

Končavši zavali se volk na tla, in glej! Druga krasna Lena je stala pred kraljevičem. Kraljevič je šel zdaj z volkom, v kraljico spremenjenim, h kralju, svoji Leni pa je rekel, naj ga počaka pred mestom. H kralju prišedši, izročil mu je kraljico, in kralj je je bil vesel. Odpustil je kraljeviču in podaril mu še zlatogrivca, katerega je brž zajašil in odjezdil pred mesto. Tù ga je že čakala krasna Lena; vzela jo je k sebi na konja, in odjezdila sta, kakor bi pihnil.

Spremenjeni volk bil je že tri dni v kraljevi hiši. Četrtega dne se zmisli in reče kralju: «Pusti me venkaj, da vidim, kako je kaj tù; ne poznam še nič tega kraja.» — «Le idi, krasna moja, dovoljujem ti vse, kar želiš, srce moje!» dejal je kralj vesel, in zapovedal dvorjanjinjam, naj spremljajo kraljico.

Kraljevič je čisto pozabil na volka potoma. Pa se ga je vendar spomnil, in vskliknil je: «Oh, kje je volk, moj volk?!» in ko bi trenil, bil je

volk pred njim. «Zajaši me zopet, Helena pa naj jezdari zlatogrivca,» dejal je in kraljevič ga je slušal, in sli so h kralju, čegar je bil zlatoperi tič.

Ko so bili že blizu mesta, dejal je kraljevič volku: «Predragi moj dobrotnik, toliko si mi že storil, prosim te, pomози mi še zdaj! Glej, zlatogrivec mi tako dopada, zategadelj bi ga rad. Spremeni se vanj, kakor si se v Heleno in poneseš te h kralju in pustim njemu. Saj jo lahko zopet zviješ, pa je dobro!» — Volk se ni branil in obotavljaj, ampak zdrknil je na tla, in iskri zlatogrivec je skočil po konci. Kraljevič ga je zajašil in jezdil h kralju. Kralj ga je videl že od dalječ. Šel mu je naproti, in ko sta se sestala, gorko je objel in poljubil kraljeviča — vesel, ker je dobil zlatogrivca, katerega je želel že tako dolgo in tako gorko. Samega veselja ni vedel, kaj bi počel. Napravil je gostijo, in vsi v palači, dragi, mogočni podložniki in služabniki so se veselili s kraljem vred lepega konja, pa hvalili kraljeviča, kateri je sedel pri mizi — kralju na strani. Dva dneva so gostovali, tretji dan pa je dal tiča s tičnico vred kraljeviču, in kraljevič se je vrnil k Heleni in h konju, na katerem je s kraljico vred odjahal proti domu urno kot blisk.

Prihodnji dan je kralj osedlal konja zlatogrivega, pa jezdil na plan. Ali ko ga je požgačkal z ostrogama, poskočil je, vrgel kralja raz sebe, spremenil se zopet v volka in udril za kraljevičem in kraljico. Dospevši ju, dejal je: «Kraljevič, stopi s konja, pusti ga Heleni in zajaši mene.» Kraljevič

ga je slušal in jezdil s kraljico kraj sebe. Prišedši na mesto, kjer je raztrgal volk konja, dejal je volk: «Zdaj me ostavi; tù sem ti raztrgal konja, zato pa potlej mnogo pomogel, zajaši konja in jezditu, kamor hočeta, jaz sem te doslužil.»

Volk jo zdaj pobriše in se kmalu zgubi v grmovji, kraljevič pa je bridko jokal, ker mu je bilo žal za dobrotnikom; jezdil je ves potrtega srca naprej.

Dolgo sta jezdila. Prijezdila sta na lepo ravnino. Ondi obstaneta, ostavita zlatogrivca in ga pustita, da se je pasel, kraljevič pa se je vlegel, děl tiča zraven sebe, in Lena je sedla zraven.

Tù sta zaspala oba. Brata kraljeviča sta prehodila mnogo svetà iskaje tiča, pa ga nista dobila nikjer, in ravno sta se vračala domòv po tej poti. Prišedši do brata in do kraljice, precej sta njega spoznala. Videla sta konja in tiča. Silna želja se je zbudila v njujinih srcih in srd, ker je brat tako srečen; in kaj sta storila?! Umorila sta spečega brata. Kraljica zbudivši se, prestrašila se je in bridko jokala, ker je videla kraljeviča umorjenega. Vpraša jo stari kraljevič: «Deva, od kodi si in kako ti je ime?» in povedala mu je rada ali nerada, pa očitala smrt kraljevičevo.

Srdit je potegnìl meč iz nožnic in jej ga nastavil na prsi: «Poslušaj! Ti si zdaj v najinih rokah. Pojdeš z nama, vedeva te k najinemu očetu, pa mu moraš reči, da sva te pridobila midva — in tiča, pa zlatogrivca, — smrt — — smrt — — —

pa zamolči, povej in obljubi, če boš, če ne, prebodem te pri priči do gorcega srca, da izdihneš dušo svojo poleg mrtvega ljubljenca.»

Kraljica se je prestrašila. Zavdale so jej besede kraljevičeve neznansko grozo. Obljubila je, da mu spolni željo, kakor zahteva. Zdaj se je pa vnel prepir med kraljevičema zanjo, za konja in za tiča. Da bi se sporazumela, sta vadjala, in kraljico je dobil srednji, konja in tiča pa starši kraljevič. Pustila sta brata na mestu, odpeljala «krasno Leno» in odnesla ptiča.

Volk dobrotnik se je bil zatekel v tisti kraj in prišel do mrtvega kraljeviča, katerega je precej spoznal. Smilil se mu je, rad bi mu bil pomogel, pa ni vedel, kako. Žalovaje poleg njega zapazil je v višini starega krokarja in njegovega mladiča. Plavala sta v zraku nad mrtvim in hotela ravno se spustiti nanj. Volk se je brž skrtil za grm, in ko sta bila krokarja že na truplu in ga hotela trgati, skočil je izza grma in zgrabil mladega krokarja. Že ga je hotel raztrgati, pa stari krokar je zakrokal in spregovoril: «Usmiljeni volk! Nikar, nikar, oj nikar ga ne mori; saj ti ni storil nič žalega!» — «Nič žalega ne storim mladiču,» zavrnil je volk, «ako uslišiš mojo prošnjo. Preleti trikrat devet deželá in trikrat deset kraljevin in poišči, pa meni prinesi take vode, s katero oživim to mrtvo truplo.» — «Prinesem ti je, le spusti mi mladega.» Zdaj je spustil volk krokarja, in stari je odletel. Za tri dni je priletel nazaj in prinesel vode. Poškropil je volk

ž njo mrtvega, in vstal je kraljevič živ in zdrav, kakoršen se je bil vlegel.

«O, kaj sem tako dolgo spal?» začudil se je, ko je vstal, pa prestrašil se je, ker ni bilo ne kraljice, ne tiča, ne konja nikjer. Zagledavši pa volka, razveselil se je zopet in vprašal dobrotnika, če vé, kje je Helena, kje tič, kje konj?

«Dragi moj, kaj ne veš, da sta te umorila brata? Vzela sta ti vse, pa šla domov. Zato pa hiti: brat tvoj vzame «krasno Heleno» za soprogo, ženitvoval bo že jutri. Da pa prej prideš domu, zavsedl me.»

Zavsedel je kraljevič zopet dobrotljivega volka in kmalu sta pred mestom. Tù sta se poslovila; volk se je vrnil, kraljevič pa je šel v mesto. Prišedši v palačo, videl je veliko zbranih mogočnikov, očeta, brata in kraljico ž njim. Ravno so se pripravljali k poroki. Približal se je kraljici, ona ga je pa spoznala in vskliknila: «Ta je moj pravi — — moj — — —!» Vsa vesela je planila k njemu, objela ga in vila mu roke okoli vratù.

Kraljevič goljufni se je prestrašil; sam ni vedel, kaj bi začel. Kraljica je zdaj vse povedala, kaj in kako. Kralj se je razsrdil nad sinoma in dal vječiti ju, mlajši sin pa je vzel krasno kraljico in veselo živel ž njo dobro kraljevaje po očetovej smrti.

Podgoriški v «Glasniku».

O Šembiliji.

Živela sta svoje dni mož in žena. Sila in lakota ste ju hudo trle, in čeravno sta delala od svita do mraka, si vendar nista mogla opomoči. Po vrhu so jima še razne druge nevšečnosti grenile življenje. Dal jima je Bog hčerko, pa jej nihče ni hotel za bôtra iti. Bridko je žalilo to oba in zajedalo jima tako, da nikoli tega. — Nameri se nekega dné, da prideta neznan berač in beračica darú prosit. «Kaj, ko bi ta dva hotela bôtra biti najinemu otroku,» misli si mož sam pri sebi. Nagovori ju, pa mu ne obljubita precej. «Kako to — dejal je berač — da hočeta naju za bôtra, ker sva revna? Poiščita si rajše bogatejših.» Pa mož le prosi in prosi, dokler ga ne preprosi. — Otrok bil je zala hčerka, dali so jej pri krstu imé: Šembilija. Ko berač in beračica prineseta dete od krsta, se ne mudita več dolgo. Kmalu se odpravita na pot; predno pa odideta, reče berač tole: «Čez sedem le zopet prideva, takrat pomoreva vama in hčerki.»

Šembilija je veselo in zdravo odraščala. Bila je zala in brhka deklica, pa se je tudi priljubila sleharnemu, kdorkoli jo je videl. Preživljali so jo večidel drugi ljudje, zakaj oče in mati sta bila vedno takó siromašna, da nista mogla še sama sebi kaj. Pogoste bolezní, revščina, prevelike skrbi, — vse to in še mnogo družega jima je ukljubovalo in morilo srce.

Ko sedem let mine, prideta berač in beračica, kakor sta bila obljubila, vzameta Šembilijo in jo peljeta seboj, toda ne dalječ. Predno jo pustita domov, jo bogato obdarita. «Deklica — povzame berač — odslej zanaprej ne bo treba več stradati, ne tebi, ne roditeljem tvojim! Obogatiti hočeva tebe in starše! Kedar se boš jokala, bodi si žalosti ali radosti, bo ti vselej namesto solz démant padel iz oči; kedar se pa boš smejala, ti hodo prekrasne, blagodišeče cvetke se vsipale iz ust, in neka gosta megla bo v slednji nevarnosti obdajala te tako, da te nihče ne bo videl.» Reče in zgine z beračico vred, deklica pa ostane sama. Vsa začujena hiti domov povedat, kaj je videla in slišala. Domov prispevši bi bila rada brž veselje naznanila obema, očetu in materi, ali prevelike radosti ni bila v stanu z besedo na dan. Svitle srage, srage neznanega veselja zaigrale so jej v očéh, in trije démanti padejo iz njih. Oče in mati to videti, se silno zavzameta in razveselita; Šembilija se sladko nasmeje in pripravi se jej jamejo lepodíšeče cvetke vsipati iz ust. Šele čez nekaj časa ji zdrkne beseda z jezika ter počne pripovedovati z nenavadnim čutom, kaj je videla, kaj je slišala in kaj dobila. Kako vneta in radostna sta bila oba — oča in mati — kdo bi to povedal! — Jaz ne; kajti jezik in peró mi omagujeta! — Od tistihdob je imela majhna, prej tako revna in zapuščena družinica vsega dovolj; živeli so starši s hčerko vred veselo in v sladkem blagostanji, kakeršnega se niso nikoli prej nadejali.

Imeli so osrečevalca v blagem in hvaležnem spominu. Berač in beračica sta bila Jezus in mati njegova — Marija.

Pa Šembiliji je neka nezgoda preurno skalila veselje. Umrje jej čez leto in dan mati. Namesto nje je dobila mačeho in polusestro. Mačeha ni rada videla Šembilije, bila ji je trn v peti in vedno je tuhtala, kako bi jo mogla s poti spraviti, to pa zato, ker ni bila njeni hčeri po volji. Zgodi se čez delj časa, da kralj zvé za ljudomilo, pobožno Šembilijo, kajti blagodarna natora jo je bogato obdarila. Slovela je za pobožnosti in čeznavadne krasote voljo na daleč in široko. Poslati so mu morali njeno podobo. Kralj jo hoče vzeti za kraljico. Ko pošlje pónjo, ni bilo mačehi všeč, da doleti Šembilijo taka sreča. Napoti se tudi ona s hčerjo do kralja. Rada bi mu jo bila vrinila namesto Šembilije. Mačeha pa je bila čarovnica. Ko pridejo na morje, zabóde Šembiliji iglico v glavo. Šembilija postane pri priči riba, plane v slano morje, mačeha in njena hči pa potujete dalje. Ko pridete do kralja in poveste, kaj želite, se hčeri kralj začudi, rekóč: «Ta ni prava, ta ni tako mila, kakor podoba razodevlje.» Mačeha pa reče: da jo je morje tako prevzelo, in s tem kralja pregovori.

V tem, ko so na kraljevem dvoru že vse za poroko pripravljali, vjame nek ribič v ribo spremenjeno Šembilijo; potegne jej iglo iz glave, in riba postane v veliko ribičevo začudenje lepa deklica. Hotel jo je za ženo, ali ona ga milo, premilo prosi,

naj jo spustí; pa mož je trdovraten, in ne dá se pregovoriti. Ko vse prošnje deklici Šembiliji nič ne pomagajo, jame bridko jokati. Jokajoči devi pričnejo démanti padati iz očij, in mož se še bolj čudi kot prej, ko je videl iz ribe deklico postati. Šembilija pobere žlahtni démant in ga ponudi ribiču za rešilo. Ribič, ves lakomen, vzame démant in jo spusti. Pa ne dolgo zeló se kesa. Udere za njo, pa zastonj. Ni je več videl. Gosta megla jo je namreč obdajala in mu jo zakrivala. Šembilija srečno pride do kralja. Bilo je vse k poroki pripravljeno. Čudno se ji to dozdeva. Popraša, kaj to pomenja, in ko zvé, se hitro h kralju podá; kralj pa jo koj spozná; kajti imel je še njeno podobo. Bil je neizrečeno vesel. Vzame jo za kraljico, goljufivko mačeho pa zapové, ko je grdo njeno početje zvedel, na gmadi sožgati, le hčer je milost zadobila in potem ostala pri kralju in pri sestri svoji.

L. M. Podgoriški v «Glasniku».

Čarovnica in solnčeva sestra.

(Ruska povest.)

V nekem carstvu v daljnem gospodarstvu je živel car s cárico. Imela sta sina Ivana Careviča, ki je bil od rojstva ném. Bilo mu je dvanajst let, ko je šel nekdej v konjúšnico k ljubemu si konjarju. Ta mu je vedno pripovedoval povesti. Tù

«O prav rada grem plesat,» odgovori mu deklica, «takoј tukaj se zasukniva, da poskusim, ali še nisem pozabila plesati.» In res! zasuknila sta se v prostornej izbi v ples, a komaj se je ž njim sprejela, ni se zavedela več, kje je.

Ko se je materi predolgo zdelo, da hčerke ni domov, šla jo je iskat. Prišla je tudi do tiste hiše, kjer je bila hčerka, in že od dalječ vidi skozi okno, kakor da bi jo hčerka klicala in se jej smejala. Ko pa pride bliže, vidi hčerkino glavo, katera je bila vsa razmesarjena in v oknu na ogled razpostavljena. Žalostna mati noče samemu pogledu verjeti, stopi v hišo, da bi se o resnici prepričala. Pa komaj stopi v izbo, pokne strašno in zagromi, in vsega ni bilo več. Ko je pozneje pastorka šla obeh iskat, ni našla ne matere, ne sestre, pa tudi hiše ne, ki je bila takrat v gozdu, ko je šla jagod nabirat. Vrnila se je sama domov ter tam dobro gospodinjala do pozne smrti. J. Majciger v «Kresu».

O povodnjem moži.

Nek večer so zlati žarki zahajajočega solnca kaj lepo obsevali valove razburjene Mure. Kraj brega je sedela petletna ribičeva hčerka. Igrala se je z okroglim prodcem, kajti vajena je bila vode. Naenkrat se obrne proti vodi ter plosne v otročjem veselji z ročicama. Pred njo plava velika zlata riba, gladka ko svila in žamet, svetlejša od večernice na

jasnem nebu. Dete se bliža čudovitej ribi, stopi za njo v mlačno vodo, a kmalu jo vzdigne val ter zanesse po vodi naprej, naravnóč proti velikej skali sredi reke, in ondi izgine v silnem cmrku deróče Mure. Preteklo je leto in dan. Murski ribič nastavlja zopet sáke in ráčila po strugah. Sedel je enkrat na obrežji ter menda ravno mislil na izgubljeno hčerko. Zdaj zagleda v sredi reke bel majhen čolnič in v njem belo dete, ravno tako, kakršna je bila hčerka pred letom izgubljena. Čolnič udari ob skalo, voda se razdeli, čolnič in dete pa se izgubita polagoma v globočino. Drugi dan je bil zopet ribič že na vse zgodaj pri reki ter postavljaj sáke in mreže. Velika mreža se začne močno gibati. V njej zapazi ribič zlato ribo, ki se skuša na vse moči oprostiti. Že jo drži ribič v rokah, kar se prikaže tik njega velikansk mož, proséc ga: «Pusti mi, ribič, zlato ribo: Razsvetljuje mi temne sobane v gradu pod vodo. Dam ti hčerko nazaj!» Ribič izpusti zlato ribo, velikan pa govori: «Pridi zvečer ob solnčnem zahodu tjà k onej skali ter udari trikrat z veslom po njej!» Solnce še ni bilo za gorami, ko vesljata mož in žena proti omenjeni skali. Žena, ki je že komaj čakala, da zagleda drago hčerko, iztrga možu véslo iz rok ter bije po skali, da so udarci glasno odmevali od bližnjih hribov. Reka se razdeli in s čolnom vred padeta obadva v neizmerno globočino, ker se nista ravnala po «Mukovem» povelji.

J. Majciger v «Kresu».

Durak in breza.

Ruska povest.

V nekem cesarstvu, v nekej deželi je živel starec, ki je imel tri sinove: dva — pametna, tretji — durak.* Starec umrè, in sinovi si razdelé imovino po žrebu: pametna dobila sta mnogokaj dobra, a durak samó jednega bika — in še tega hudega! Pride semenj; pametna brata se pripravljata na semenj. Durak ju vidi in reče: «Tudi jaz, brata, povedem prodajat svojega bika.» Otveze bika z vrvjó za rogova in ga povede v mesto. Prigodi se pa, da gre skozi les (gozd) in v lesu stoji stara suha breza: veter potegne — in breza zaškriplje. «Zakaj škriplje breza?» misli durak; «pa vender ne kupuje mojega bika? No, govori, ako ga hočeš kupiti — to kupi: ne prodam ga drugemu! Bik stane dvajset rubljev**: menj ne morem vzeti... Odštej novce!» Breza mu ničesar ne odgovori, samo škrip-lje; durak se čudi, čemu prosi bika na dolg. «Tudi dobro, počakam za dolg do jutra!» Priveže bika k brezi, posloví se od njega ter odide domòv. Pozneje pridete pametna brata in ga izprašujeta: «No, durak! si li prodal bika?» — «Prodal.» — «Drago?» — «Za dvajset rubljev.» — «A kje imaš novce?» — «Novcev še nisem dobil; reklo se mi je, jutri priti.» — «Oj, ti — norec!» Drugi dan zjutraj vstane durak, napravi se in gre k brezi po novce. Pride v les

* Neumen.

** Rubelj = 1 gold. 62 kr. av. v. =

Pravljiice in pripovedke.

$$\begin{array}{r}
 162 \times 20 \\
 \hline
 3240 \text{ kr} \\
 32 \text{ gl } 40
 \end{array}$$

— breza stoji in se ziblje od vetra, a bika ni; po noči so ga snedli volkovi. «No, zemljákinja! daj mi novce, obečala si, da danes plačaš.» Veter potegne — breza zaškriplje, in durák govori: «Ti si nezaupna! Včera j si rekla: Jutri ti dam! in zdaj zopet obetaš. Bodi, počakam še jeden dan, a če ne bode bolje — jaz potrebujem novcev.» Vrne se domóv. Brata ga zopet vprašata: «Koliko novcev si dobil?» — «Nič, bratca, danes moram počakati.» — «Komu si ga prodal?» — «Suhej brezi v lesu.» — «Kakšen norec!» — Tretji dan vzame durak sekiro in se odpravi v les. Pride in zahteva novce. Breza škriplje in škriplje. «Ne, zemljákinja! ako me zmirom z jutri pitaš, ne dobdem nikdar ničesar od tebe. Ni me volja šaliti se s teboj, živo te razdelim!» Zgrabi za sekiro — in ivéri leté na vse strani. V tej brezi je bilo duplo in v tem duplu so hranili razbojniki poln kotel zlatá. Drevo razpade na dvoje in durak ugleda čisto zlato. Nagrebe si ga polno naročje in vleče domóv. Doma je pokaže bratoma. «Poglej ga no, duraka! Kaj si toliko dobil?» — «Zemljákinja je dala za bika; pa to še ni vse, kaka polovica je še tam! Pridimo, brata, pobrat ostalo!» — Gredó v les, poberó novce in nesó domóv. «Veš, durak!» govorita umna brata, «nikomur ne povej, da imamo toliko zlatá.» — «Ne bojta se, ne povem!» — Kar jim pride naproti nek pevec. «Kaj nosite iz lesá?» Pametna brata odgovorita: «Gobe.» A durak reče: «Ni res; novce nosimo; le poglej!» Pevec vzdihne, nagne se k zlatu in začne

gre k hčeri in ji reče, da se bo nekoliko peljala na sprehod. Kočijažu in drugemu služabniku, ki ga je spremljal, pa je naročila, naj jo peljeta v hosto in jo tam umorita. Da se pa ona njene smrti prepriča, hoče, da ji prineseta njene oči in jezik, da ga bo snedla. Če tega ne storita, bode ju dala umoriti.

Ta dva jo res vedeta. Ko že daleč pridejo, se grofičini čudno zdi, da jo tako daleč peljeta na sprehod, in vpraša ju, kaj to pomeni. Ona ji zdaj povesta, kakošno povelje imata, in kmalu pridejo na omenjeni kraj. Gosposodičina obledi, ko to zasliši, na kolena pade in ju za božjo voljo prosi, naj se je usmilita in ji pustita mlado življenje: priseza jima, da se ne bo žive dni več prikazala na gradu in da pojde daleč, daleč stran. Služabnika se je res usmilita in umorita psa, ki je bil ravno zraven prišel ter neseta oči in jezik materi.

Grofičina pa gre zdaj peš vsa prestrašena dalje, da je dva dni neprenehoma hodila in ni prišla do ljudi. Morala je torej pod milim nebom prenočiti. Ko že tretji dan ves dan hodi, zagleda na večer kake dve uri daleč lučico. Dasi je bila tako trudna, da je komaj še pete privzdigovala, šla je vedno dalje, da je prišla do hišice, iz katere je videla luč goreti.

Stopi notri in vidi pri velikem ognju človeka stati. Ona gre k njemu in ga prenočišča prosi. «Deklica,» reče ji on, «ti si prišla v razbojniško hišo. Glej! jaz sem njihov kuhar, in nočem ti nič

žalega storiti, pa ti ne smeš tukaj ostati, če ne, si izgubljena.» — «Ali jaz ne morem dalje,» odvrne mu ona nato, «pa me kam skrite.» — «Tudi to nič ne pomaga,» pravi kuhar, «razbojnikom bo začela kristijanska kri dišati, in jaz te bom moral izdati, potlej te bodo pa umorili.» — «Le skrite me, naj bo, kar hoče, meni ni drugače mogoče,» reče ona, tako da jo nazadnje kuhar na vse njene prošnje skrije pod posteljo. Kmalu na to pa pridejo razbojniki od ropa domov. Glavar je komaj v hišo stopil, pa je že začel okolo vohati in po hiši iztikati. Pokliče kuharja k sebi in mu reče: «Nekdó je bil pri tebi, in ti si ga skril.» Kuhar je nekoliko časa tajil, nazadnje je vendar moral povedati, ker razbojnik ni odjenjal. Zdaj privlečejo grofičino izpod postelje, in če bi bil kedó drug, bili bi ga gotovo umorili. Ko je pa glavar videl, kako je lepa, sklenil je pri življenji jo ohraniti. Ona naj bi namreč zdaj razbojnikom kuhala in kuharju pomagala, kajti razbojniki so vedno na dobro kuhinjo gledali.

Precej dolgo časa že je bila pri razbojnikih, kar nek dan, ko je bila ravno sama doma, pride k tej razbojniškej hišici tista čarovnica, ki je bila zanjo strupenih cvetic nabrala. Ko v vrata stopi, spozna jo in hitro zopet od vrat odstopi. Kuharica je ni videla. Starka hitro gre grofinji povedat, da njena hči še živi. Spet ste se pomenkovale, kako bi jo umorile. Grofinja dá starki otrovano jabolko in ji reče: «Pojdi jutri tjà ter ji jabolko izroči, gotovo bo umrla.» Starka gre tjà in jo poprosi nekoliko

juhe. Grofičina ji jo je rada dala, starka pa odgovori: «Jaz ti pa družega nimam dati, kakor to-le jabolko,» in odide. Zdaj pa pride kuhar domov, in ker je bil ravno ves spehan, poprosi nje jabolka. Ona mu je dá, pa komaj je je snedel, pa je v strašnih bolečinah umrl. Ona pa je Boga zahvalila, da jo je smrti rešil in je zvečer vsem razbojnikom povedala. Ti se ravno za kuharja niso veliko zmenili in drugi dan po navadi na svoj posel šli. Danes pride stara čarovnica zopet na vrata ogledovat, ali lepa grofičina še živi, in ko jo res še v kuhinji živo vidi, teče hitro v grad materi povedat. Ta pa ji dá zlate čevljice in ji naroči, naj hčeri reče, da ji te čevljice mati pošlje, naj jih ona obuže, da jo ima mati zdaj rada in da je vesela, da še živi, pa bode skoraj skrivši pónjo prišla. Babnica res gre in vse tako sporoči in naredi, kakor ji je naročala grofinja. Čevljici so pa imeli tako lastnost, da je vsak, kdor jih je obul, trdno spal tako dolgo, dokler jih je na nogah imel. Lepa grofičina je zlate čevljice obula in takoj zaspala. Vendar svoje lepote nič ni izgubila, in lica so ji še vedno cvetoča ostala, kakor pred. Ko razbojniki domov pridejo in jo vidijo, začnejo jo klicati, pa nič ni pomagalo. Dejali so jo na posteljo in tam je ležala tri dni; ker se pa le prebuditi ni hotela, naredé ji lepo «trugo» ter jo denejo vanjo, vendar truge ne zabijejo. Potem ji v gozdu sezidajo lepo kapelico, nesó jo vanjo in jo večkrat tjá gledat hodijo. Ona pa je vedno táko lepa ostala, kakor je bila pred, in čisto nič ni trohnela.

Spala je že tako sedem let, ko pride nekdam v tisti gozd več gospôde lovit. Zdaj zagleda mlad grof to kapelico in to lepo mrtvo deklico. Dolgo jo je gledal, in videlo se mu je, da se mu dopada. Sklenil jo je s saboj vzeti. Danes se je vrnil, da ne bi nihče videl. Drugi dan pa pride sam s kočijo in jo notri dene ter jo pelje domov, kamor šele po noči pride. Skrivši jo nese v svojo sobo in jo pod posteljo skrije. Zdaj je vedno svojo sobo zaprto imel, nikogar ni vanjo pustil, vse je sam pospravljaj, in če je kedaj izšel, dobro je vselej zaklenil. To se je materi in dvema sestrama čudno zdelo, in rade bi bile zvedele, kaj ima v svojej sobi, da tako skriva. Dajo mu nek dan tako delo, da je moral iti ves dan od doma. Dasi se je hudo branil, vendar mu niso odlegle, moral je oditi. Predno pa se je napotil, še nekoliko časa gleda spečo gospodičino, potem sobo dobro zaklene in gre. Kmalu na to pa se spravijo ženske nad vrata in jih s silo ulomijo. Vse preiščejo, da nazadnje lepo gospodičino pod posteljo dobé. Kako se začudijo, ko jo ugledajo, vedno še tako lepo; zdelo se jim je, da spi. Zdaj zagleda stareja sestra zlate čevljice in té se ji toliko dopadejo, da jih hoče pomeriti. Sname ji prvega z noge, pa gospodičina pogleda. Še drugega ji potegne doli, pa vstane in strmé vpraša, kje je in kaj se je z njo godilo. Zdaj pride brat nazaj in od veselja poskoči, ko vidi gospodičino živo, kajti on je mislil,

da je mrtva. Zdaj so drug drugemu pravili svoje življenje ter se veselili, in grof je vzel lepo gospodičino za ženo. R. Poznik v «Dunajskem Zvonu».

Trije bratje.

Bil je oče, ki je imel tri sinove: Vida, Gregorja in Jurija. Sinovi so mu rasli kakor konoplja, in čim večji so bili, tem več so jedli. Ali od kod naj jim oče vzame hrane, ker ni bilo v hiši niti skorjice kruha. Oče ni imel družega nego staro leseno kočo in nekoliko zemlje; nu, to mu ni bilo dosti, da preživi sebe in svoje tri sinove. Ker se mu je vsak dan slabejše godilo, začel je premišljevat, kako bi si pomagal, da bi mu bilo bolje.

Necega dné pokliče vse tri sinove k sebi in jim razloži žalostno stanje v hiši, rekoč, da takó ne more dalje biti ter jim družega ne preostaje, nego da gredó po svetu, držeč se prislovice, ki pravi: S trebuhom za kruhom. Še jim je dejal: «Mladi ste in zdravi; lahko delate, in dela, kakor vem, se ne bojite.»

«Oče imajo prav,» reče Vid, najstarejši in najrazumnejši izmed bratov; «zli časi so nastali, in očeta bi izjédli, da ostanemo domá. Svet je širok, hrani tisoče in tisoče ljudi, pa z božjo pomočjo prehranil bode tudi nas. Kaj pravite k temu?»

«Pravo govoriš, Vide,» rečeta oba brata; «idimo po svetu in poskusimo vsak svojo srečo. Kdó vé, če nas kje sreča ne čaka?»

Na to so se takoj jeli spravljati na pot. Povezali so svoje stvari v robec, izprosili so v vasi kruha, vzeli slovó od očeta in odšli v daljni svet. Oče je milo zajokal, videč sinove odhajati ter prosil Boga, da bi jim dal srečo.

Bratje so šli, kamor so jih peljale oči, in dospeli so v neko vas, kjer so ravno nabirali vojake. Naši bratje se niso dolgo premišljevali, in upisali so se vsi trije v vojake. Takoj so dobili vojaško obleko in orožje, in skoraj bi jih človek ne bil poznal, takó so bili lepi in snažni. Oče bi se bil zeló radoval, ako bi bil videl, kako lepo jim stoji vojaška obleka; radi bi se mu bili sinovi pokazali, ali to ni bilo možno, ker je bilo predaleč.

Ni dolgo trajalo in stali so vsi trije pred sovražnikom, ki je pridrl v ondotno deželo. Najstarejši — Vid — in najmlajši — Jurij — obnesla sta se prav junaški ter dospela do velike časti in postala stotnika (kapitana). Slednji brat — Gregor — bil je v tej zadevi siromak in sreča mu ni bila ugodna, dasi pogumen, vendar ni mogel dalje dospeti, ostal je vedno prosták in njegova brata sta se ga sramovala ter nista hotela nikoli z njim občevati.

Necega dné je prišla vojska, v katerej sta naša dva brata služila, celó do meje sovražnikove dežele. Ob meji je bila velika reka, preko katere je vodil velik most, katerega polovica je bila svojina sovražnikovega kralja, a druga polovica je bila domačega kralja, kateremu so služili naši trije bratje. Sredi mosta je stala stražnica za vojaka, kadar je

stal na straži, da stopi vanjo, ako bi deževalo, ali pa, če bi mu bilo premrzlo stati zunaj ob hudem vremenu. Vojska, prišedši do meje, postavi stražo na mostu, da ondi stoji in pazi. Ali vojak, kateri je tu na mostu stal od najmanjše ure do polnoči, bil je do polnoči živ, a ko je o polnoči prišla straža, da ga zameni, našla ga je na kosce raztrganega. Kaj se je ž njim godilo, nihče ni znal povedati; samo grôza je izpreletela vsacega, kdor je videl raztrgano telo ubozega vojaka. In tako je bilo vsako noč. Mnogo so ugibali ljudje, kako in kaj, ali vse je bilo zamán, nihče ni mogel priti stvari na pravo sled. Kmalu se je ta čudna stvar raznesla po vsem taboru in nobeden vojak ni več hotel iti po noči na stražo. Kadar je kralj o tem slišal, zapovedal je, da morajo vojaki žrebati, in na kogarkoli pade kocka, mora iti na stražo brez odloga, drugače se ima takoj ustreliti.

Osoda je hotela, in kocka je padla na Gregorja. Kako mu je bilo pri srci, lahko si mislite, otroci. Bal se je siromak, ker je dobro znal, da ne ostane pri življenji, ako se postavi čez noč tjà na most na stražo, in začel je misliti, kako bi se tega posla rešil. Šel je k bratom, ki so bili stotniki in jim povedal, kako nesrečen je ter da nima volje, da bi se dal kar tebi meni nič raztrgati od ponočne hudobe. Ali bratje, ki ga niso marali, rekli so mu, naj se ne boji, ker se mu ne bode nič žalega zgodilo; in da bi ga še bolj opogúmili, dali so mu jesti in piti, kolikor je hotel. Mislili so si, da se ga

bodo s tem najlaže znebili. Gregor je jedel in pil, kolikor je mogel, in kadar se je dosti napil, imel je polno glavo poguma in junaštva. Poslovivši se od bratov, šel je na stražo.

Še ni bila ura jednajst, da je Gregor že bil pri straži. Vsi vojaki so se mu čudili, ko so ga videli tako veselega in hrabrega. Vzel je svojo puško, nabil jo in svojim tovarišem «leško noč» želeč, odšel je na most. Tam se je postavil na stražo in dobro pazil. Bilo je povsod tiho, samó voda v strugi je šumela. Zdajci, ko odbije ura dvanajst v bližnjem zvoniku, začelo je izpod mosta, kakor iz kake votle globočine strašno šumeti in ropotati. Ta čuden ropot se je bolj in bolj bližal stražnici, ki je stala na mostu. Gregorja prime strah in grôza, da so se mu lasje ježili. Ali takoj mu pade nekaj na um. Zgrabi svojo puško in jo nameri tjà, od koder je bilo slišati, da pride ropót. Ko je tako stal in pazil, ugleda strašnega človeka z napérjenim klobukom na glavi in z debelo sabljo v roci, ki se mu je približeval. Ko natančneje pogleda, vidi, da je to vojak iz sovražnikove čete.

«Stoj! Kdo si?» zavpije Gregor ter že misli sprožiti puško.

«Ne streljaj!» odvikne mu človek, kakor da bi iz reke stopal; «ako ustreliš, bode tvoja nesreča!» Gregor sluša in ne ustrelj, nego mirno čaka, kaj bode iz tega. Strah s sabljo v roci koraka polagoma s silnim šumenjem reke naravnost proti Gregorji ter se postavi pred njega.

«Velika sreča za tebe in za mene,» reče prikazen, «da si me poslušal ter nisi ustrelil; ako bi bil ustrelil, raztrgal bi te bil na drobne kosce, kakor sem to storil z vsakim vojakom, kateri je pred teboj stražil tukaj na mostu, a niti tebi niti meni bi bilo odrešenja, ker bi se moral še dolgo tukaj mučiti in strašiti. A da bodeš znal, kdo sem, povem ti, da si ti moj rešitelj. Bil sem njega dni vojskovodja necega kralja; temu kralju sem se bil izneveril ter storil, da ga je premagal drugi kralj in to na ravno tem mostu. Kralj spoznavši mojo nezvestobo, in videč, da sem se pridružil z njegovo vojsko njegovemu neprijatelju, zaklel me je v vodo pod ta most, na katerem sem se mu bil izneveril. Od tistega časa prebivam pod tem mostom, in da me nisi ti danes rešil, bil bi še dolgo, dolgo zaklet. Za to se ti zahvaljujem in ne vem, s čim bi te dostojno plačal; nu, kar imam, to ti dam, ter se nadejam, da ti bode koristno in boš jedenkrat veliko slavo dosegel. Dobro tedaj pómni, da nikomur niti besedice ne zineš o tem, kar ti bodem podaril, ker drugače bi bilo vse to zaman. Prvi dar, ki ti ga darujem, je ta remen.» To rekši, odpaše si pás in ga podari Gregorju, kateri je stal pred njim, kakor lesen panj in kakor bi ne bilo niti kapljice krvi v njem. «Ta pás ima veliko moč v sebi; kadar koli se ž njim opaseš in rečeš: Jaz želim tam biti! takoj bodeš na tistem mestu, kjer si želiš biti. Drugi dar je klobuk.» To rekši, vzal je svoj široki klobuk z glave in ga dal Gregorju. «Ta klobuk,»

reče dalje, «ima to veliko moč v sebi, da kadar koli rečeš: Toliko tisoč vojakov želim imeti! takoj jih boš imel pri sebi in storili ti bodo vse, kar jim naložiš. Tretji dar,» reče zakleti, «je ta mošnjiček. Tudi on ima to veliko moč v sebi, da ti bo dal novcev (denarjev), kolikorkoli jih zaželiš, ako ga le malo iztepeš.»

Ko je siromak Gregor vse te stvari dobro spravil, izginil je zakleti vojak izpred njega, da ni bilo o njem ne duha ne sluha.

Kmalu potem je udarila ura jedno po polnoči in našega Gregorja je zamenil drug vojak na straži. Ta se ni malo začudil, ko je ugledal Gregorja živega, zdravega in veselega. Začel ga je izpraševati, kaj je videl in slišal; ali Gregor mu je odgovoril, zakaj ni sam prišel na stražo, pa bi vse videl in slišal. To rekši, odšel je veselo v svoje stanovanje. Tu so ga obstopili od vseh strani tovariši vojaki ter ga izpraševali, da jim siromak Gregor niti odgovarjati ni mogel. V vsem šotoru se drugega ni govorilo nego o Gregorji, kakšen korenjak je, in to je slišal tudi kralj ter poslal pónj, da mu pové, kaj se je na mostu godilo, ko je bil on na straži. Ali Gregor tudi kralju ni hotel ničesar povedati, kaj je doživel na mostu ono noč, ko je stražil, ker dobro si je bil zapomnil, da mu je zakleti vojskovodja zabranil o tem pripovedovati bodisi komurkoli. Zatorej je dejal kralju, da ni nič posebnega videl niti slišal. Kralju se je to zelo čudno zdelo, ali vendar ga je izpustil mirno izpred sebe. Zdaj

je šel Gregor naravnost k svojim bratoma. Ta dva se nista mogla dosti načuditi, kadar sta ugledala brata Gregorja živega pred seboj; jela sta ga izpraševati, kako je to mogoče, da je ostal pri življenji in ga ni raztrgala hudoba. Gregor je molčal ter samo to rekel, da jima bode nekaj povedal in lahko bodeta srečna, ako bodeta le hotela. Brata privolita v to, in Gregor si posadí klobuk na glavo, opase sebe in brata s pasom ter reče, da želi biti daleč, daleč v tujej zemlji, kjer so se ravno vojskovali z hudim sovražnikom. Jedva je to izrekel, bili so že vsi trije v tujej zemlji, kjer so si kupili krasno, bogato obleko, kakeršno imajo generali, ter so odšli k ondotnemu kralju.

«Kaj bi radi?» vpraša jih kralj.

Brata Vid in Jurij sta bila vsa osupnela ter nista znala, kaj se godi ž njima, zato sta tudi molčala. A Gregor reče kralju: «Mogočni kralj! prišli smo k tebi, da nas vzameš v svojo službo ter se ti ponudimo kot generali. Služili ti bomo zvesto in verno.»

Kralju je bila ta ponudba zeló po godu, ker je ravno potreboval dobrih generalov, zatoraj jih je takoj vsprejel v svojo službo in jim naložil, da gredó z njegovo vojsko proti silnemu sovražniku. Gregor odgovori na to, da njemu in njegovima bratoma ní treba nobene vojske, vojska naj ostane doma, ker on in njegova brata bodo tudi brez vojakov premagali sovražnikovo četo ter mu jo potolkli do poslednjega moža. Vsi so se smijali Gregorju

na te besede, misleč, da ni pri zdravej pameti, a pustili so ga, da dela po svojej volji in po svojej neumnej glavi.

Gregor si dene svoj široki klobuk na glavo in reče: «Štirideset tisoč vojakov naj pride takoj in naj potolče sovražnikovo vojsko do poslednjega možá!» Jedva je to izgovoril, že je stala pred njim silna vojska; tu je bilo vse polno pešcev, kónjиков, topničarjev in različnih drugih vojakov.

Kadar je kralj slišal, da je sovražnik premagan in je njegova zemlja rešena sovražnikovega nasilstva, zeló se je vzradoval in takoj poklical Gregorja v svojo palačo. Ko Gregor stopi pred kralja, objame ga kralj in se mu pristrčno zahvaljuje. V znamenje svoje velike hvaležnosti mu je dal rokó svoje hčere in polovico svojega kraljestva, a drugo polovico mu je obljubil po svojej smrti. Gregor se je za vse to kralju lepo zahvalil ter ga prosil, da bi dal roko kraljičine in pol kraljestva njegovemu najstarejšemu bratu Vidu, a kraljestvo, katero si je pridobil od svojega sovražnika, naj bi podaril njegovemu najmlajšemu bratu Juriju. Gregor je skrbel le za svoja dva brata, da bi bila srečna in zadovoljna; bil je mnogo boljši od njiju, ker take velike dobrote nista bila zaslužila.

Kralju je bilo to po volji, in ker tudi njegova hči temu ni ugovarjala, dal jo je kralj Vidu, a prisvojeno kraljestvo je dobil Jurij. Gregor pa je odšel po svetu, da se onda nekje ponudi družemu kralju v službo, ki se je tudi vojskoval s svojim sovražnikom.

Ker je tudi temu kralju, kakor poprejšnjemu potolkel sovražnika, dobil je v dar kraljevo hčer in dve kraljestvi, njegovo domače in osvojeno sovražnikovo. Tako je bil Gregor zdaj zelo mogočen sosed svojih dveh bratov, Vida in Jurija. Veselilo ga je, da so postali vsi tako srečni. Ali brata sta mu zavidala toliko bogastva in toliko moči, zato sta jela pre-mišljevati, kako bi se ga iznebila. Dogovorila sta se, da hočeta nanj udariti z veliko vojsko; kakor sta se dogovorila, tako sta tudi kmalu storila.

To je brata Gregorja zelo razjezilo. Videč, kako sta mu brata nehvaležna za njegove obile dobrote, dejal je: «Komu ni svetovati, temu tudi ni pomagati.» Koj potem je vzel svoj široki klobuk, dejal ga je na glavo in zapovedal: «Sto tisoč vojakov naj pride takoj nad moja sovražnika!» Kakor je zapovedal, tako se je zgodilo.

«Vojsko, katero vidite pred seboj, potolcite, samo kralja mi varujte in pripeljite živa k meni,» zapovedal je Gregor. Kakor je ukazal, izpolnilo se je vse. Njegova vojska je pobila sovražnika in kmalu sta bila oba njegova brata pred njim. Gregor jima reče: «Nikoli bi si ne bil mislil, da se vzdigneta proti svojemu lastnemu bratu in mi toliko mojih dobrot povrneta s tako grdim dejanjem. Hotel sem, da bi bila srečna in slavna, ali zdaj vidim, da tega nikakor ne zaslužita. Zdaj sta v mojej roci, lahko bi se maščeval, ali tega nočem storiti, ker ne želim vajine krvi; ali kraljevstvi vendar ne dobita več nazaj. Dal vama bodem jedno graščino, ondu živita

in gospodarita.» To rekši, dal jima je obilo denarjev in zapovedal svojemu slugi, da ju odvede v njiju graščino.

Kralj Gregor je združil obe kraljestvi svojih bratov s svojim in je vladal srečno in zadovoljno. Da bi mu bila sreča popolna, šel je po svojega starega očeta in ga pripeljal v čveteroprežnej, kraljevskej kočiji v svojo palačo. Lehko si mislite, otroci, kako je to starega, že onemoglega očeta razveselilo. Živel je pri svojem dobrem in hvaležnem sinu in svojeje plemenitej sinahi brez vse skrbi še mnogo let, in če ni še umrl, živi še danes, in tako tudi njegovi trije sinovi: Gregor, Vid in Jurij.

—é. v «Vrtci».

Trije bratje.

Nek oče je imel tri sine, katerim je na smrtnej postelji tole sporočil: «Blaga vam nimam dati, pojte torej po svetu sreče iskat,» in pri teh besedah umrè. Ko so sinovi očeta pokopali, razidejo se po svetu, vsak po svojem potu. Prvi je kmalu prišel do svoje sreče: našel je studenec, iz katerega se je samo zlato izlivalo. On si ga hitro celo breme naloži, odide proti domu, tam si zlato hišo sezida in se oženi, ter vse prijatelje na gostovanje povabi in srečno dalje živi.

Srednji brat tudi ni dolgo sreče po svetu iskal, temveč najde jo pri studenci, iz katerega je samo srebro curljalo. Tudi on si ga na rame naloži, kolikor ga je le nesti mogel, pa si tudi on hišo sezida

iz srebra in se, kakor stareji brat, oženi ter v sreči vživa svoje dni.

Najmlaji brat pa je šel daleč po svetu, pa ni našel niti srebernega niti zlatega studenca. Vendar je tudi njemu sreča mila in pripelja ga do starega puščavnika, ki je ravno umiral. Stari puščavnik mu reče: «Sam Bog te je poslal, ljubi kristijan. Lej! moje ure so pri kraji. Jaz bom skoro umrl. Bodi toraj tako dober, da me boš po smrti pokopal. Za plačilo pa doboš tale prt, to palico in te bukve, ki ti bodo vsako željo spolnile. Le vselej prt razgrni, bukve nanj položi in iz njih beri, s palico pa po prtju udari, pa bo pred teboj stalo, kar si poželed.» Ko je puščavnik té besede izgovoril, je dušo izdihnil in v Bogu zaspal. Mladenič pa ga je lepo pokopal, potem pa vzel prt, palico in bukve ter se proti domu napotil. On je videl brata srečna in oženjena, in tudi on se je nameril oženiti. Izbere si nevesto in mnogo gostov na ženitovanje povabi. Ti res vsi pridejo, pa niso videli nobene priprave. Ko po poroki iz cerkve domov pride, razgrne mlajši brat prt po mizi, odpre bukve in začne iz njih brati ter s palico po prtju udari in reče: «Hiša naj bo zlata, na omizji pa pečena prata, zraven kruh in pogača, pa najboljša pijača, race, kure in gosi, vse naj samo na naše mize prileti.» Res je bila hiša naenkrat zlata in mize so se kar šibile od samih jedi in pijač. Zdaj so se začeli gostovati, da ni bilo ni kraja ne konca.

R. Poznik v «Ljublj. Zvonu».

Trije bratje.

(Národna pripovedka iz Savinjske doline.)

Živeli so nekdam trije bratje. Starejša dva sta pa mlajšega strašno hudo gledala in ga vedno le «štramleta» imenovala. Da pa ni bil tako zabit, kakor sta ona mislila, pové vam to, kar se mu je zdaj prigodilo.

Zmenijo se nekega dné, da bo šel najstárši brat v bližnjo grajščino služiti. Gré, in ko vpraša grajščaka, če potrebuje kakega hlapca, mu ta vljudno odgovori, da bi ga potreboval. Dogovorita se, pa tudi zmenita za 200 gold. letnega plačila, pa pod tem pogojem, da, če bode hlapec kaj jezen na grajščaka, preden leto preteče, moral bode oditi brez vsega plačila iz službe, če bode pa gospod kaj jezen na hlapca, izplača mu letno plačilo in potem mora oditi še tisto uro. To pa tudi, če bi se že prvi ali pa najzadnji dan vvezila.

Brat je zadovoljen s pogodbo, še tisti dan od-rine služiti.

Prvi dan mu reče grajščak iti v precej od-stranjeni gozd drva sekati; na pot seboj mu pa dá srednje veliko, pa močno zavezano in zapečatenó vrečo. On vzame brez daljnega vprašanja ostro brušeno sekíro, vrže omenjeno vrečo na ramo in jo mahne v gozd.

Seka in seka, kar mu je duša dala tako, da je zraven lačen postal; pa saj je že poldne, — si misli — bode že kmału si podložil ter se okrepčal.

Ozira se, skraja po malem, tjà, od koder bi mu moral kdo grajščinskih južino prinesiti. — Oh! ni videti še nobenega, čeravno bo morebiti že štiri ura. — Zdaj pogleduje v enomer tjà, pa — zastonj. Moral je celi božji dan sekati brez vse jedi in pijače. — O kako ga to jezi. — Kakor hitro se malo zmračí, zadene ves razljučen vrečo na ramo, katero je zjutraj ne vedé, zakaj sem prinesel in zdaj jo pa mora ravno tako domu nesti. Grajščak mu že naproti pride in ko ga vidi vsega razvnetega, ga vpraša, če je kaj jezen?

«Vrag bi ne bil jezen, celi dan hudo sekati, pa nič jesti ne piti dobiti!»

«No, če si jezen, pa pojdi — —.»

Kaj hoče storiti siromak? Mora brez vsega obotavljanja oditi, saj sta se popred tako zmenila. Torej celi dan je zastonj drva sekal.

Zdaj gre srednji brat svojo srečo poskusit. Pa tudi njemu se ni nič bolje godilo. Tudi on je dan zastonj drva sekal, potem jo pa pobrisal.

Tudi najmlajši brat se ponudi za grajščinskega hlapca, čeravno sta mu brata močno odbijala, rekoč: «Če midva, pametnejša, nisva obstala, kako neki boš ti, stramlè?»

Pa on ju še ne posluša. Gre in se zmeni z grajščakom za 200 gold. letnega plačila, pa tudi pod tem pogojem, da, če bode grajščak pred letom nanj jezen, mu plača 200 gold. in mora takoj oditi, ako pa bode hlapec nanj jezen, mora pa tudi takoj

brez vsega plačila oditi, če tudi bi komaj en dan leta manjkalo.

Hlapcu bila je pogodba vseč in takoj ostane v službi. Tudi njemu zapové grajščak, iti drv sekati daleč v gozd, in na pot seboj mu da tudi tisto vrečo, katero sta že brata poprej v gozd nosila, potem pa sta jo nevoljno domu prinesla. Vesel jo zadene na ramo in moško mahne v gozd. Tam si pa misli: Najprvo pa moram pogledati, kaj tu v ti vreči seboj nosim. Bog zna, kake muhe ima grajščak. Pogleda in notri najde same najboljše jedi: meso, potice, torte, marsikaj družega, česar še nikdar ni videl, še manj pa pokusil; pa tudi najžlahnejšo pijačo: okusno starino, botélje in tako dalje, sploh vse, kar je srce pozelelo, da se dobro najé in napije. Zdaj bodem pa gostijo imel, si misli, se vsede v senco pod košato bukev, dobro jé in pije in ne enega drva ne vseka, saj sta že brata dovolj nasekala. Zvečer zadene že skoro prazno vrečo in gre veselo pevajoč in žvižgajoč si domu. Tudi njemu grajščak naproti pride in ga vpraša: «Kako ti pa je kaj šlo pri drvah?»

«Bog mi daj še več takih dni!» odgovori hlapec. «Zdaj imam pa drugega ptička v pestéh,» — si misli grajščak, ne reče pa nič.

Drugi dan mu reče grajščak, naj žene krave past.

«O, gospod,» pravi hlapec, «krave znam jaz kaj izvrstno pasti.»

Za rano zjutraj žene nov hlapec veliko čedo krav daleč za gozd past. Prav židane volje je bil

in z veseljem je po kravah pogledoval, kakor da bi bile vse njegove. Ne mine mnogo časa, ko pridejo po stezi mimo njega neki možje, bili so pa kupčevalci. Vstavijo se pri pastirji in ga prašajo, čegave da so te krave?

«Vse so moje,» jim odgovori.

«Bi jih kaj prodal?» ga dalje prašajo.

«Zakaj ne, če dobro plačate.»

Pogodijo se za kup, bil je še precéj dober; samo eno, pa najbolj suho kravo si prodajalec obdrži in naprosi kupce, da mu jo pomagajo na neko prav visoko smreko spraviti. Ko to naredijo in že tudi krave precéj daleč odženejo, zdirja pastir, kolikor najhitreje je mogel, v grajščino pred gospoda in kar v eni sapi hiti praviti: «Oj kaka nesreča se je zgodila, strašen vihar je nastal in je vse krave odnesel, samo ena je na neki smreki obvisela, pojdite mi pomagat, da jo doli spraviva, da bomo imeli še vsaj eno kravo pri grajščini.»

«Ali tukaj ni bilo nič takega vetra? — Tam pa bi bil še celó mene odnesel, ko bi se ne bil za nek hrast prijel.»

Gospod mu ne verjame ravno prav, pa vendar gre spravljat kravo z drevesa; ni se hotel namreč jeznega kazati.

Tretji dan mu reče grajščak, iti svinje past.

«Te, te znam kaj lepo pasti,» govori si hlapec in žene še enkrat tako daleč, kakor prejšnji dan krave. Pa tudi danes pridejo kupci nad svinje,

katere on vse proda, samo nekaj repov in ušes si nazaj izgovori.

Kupci takoj porežejo nekaterim svinjam ušesa in repe, potem pa hitro naprej ženejo.

Pastir gre zdaj do neke mlačine in potakne rep in ušesa pravilno, kakor bi bila svinja pogreznena, v blato; tako razvrsti vsa ušesa in repe. Potem gre domu in pripoveduje grajščaku, da je prišel nek pes in vse svinje v neko mlačino nagnal, da so vse potonile, samo pri nekaterih se še rep in ušesa vidijo iz blata. Laže še tudi, kako močno je že za repove vlekel, pa nič ne more ven potegniti, naj mu toraj gre gospod pomagat. On je že tako ves blaten od mučenja; — povaljal se je navlašč po blatu.

Gospod si ne pomišlja dolgo, pa gre za pastirjem in ko prideta do mlačine, zagradi z vso močjo v blato vtaknjeni rep, potegne silno, pa — — čof — na hrbet v znak tako, da so se zdaj noge tam videle, kjer je bila poprej glava.

Strašno zakolne in hudo je že bil jezen na hlapca, pa pokazati tega ni hotel, ker moral bi mu odšteti takoj 200 gold. Toraj začne tuhtati, kako bi se ga brez troškov znebil. V tej zadevi popraša tudi svojo ženo. Ta mu svetuje, da naj gredó vsi trije drugi večer na nek most ležat, in ko bode po noči spal, vreči ga v vodo.

Zmenjeno, storjeno. Gresta toraj drugi dan gospod in gospa na neko potovanje in hlapec ju mora spremiti. Ker je bil vroč dan, pravita gospod

in jeden ga vpraša: «Ali je kaj huda ta žival?» Pravi: «Huda!» Potem jedno malo za rep stisne, pa je tako zamijavkala, da so se vsi zgenili. Potlej je začel orati ž njimi, se mu je pa jedna hlačnica gori zavila, in videli so kralji nogo obezano, ga je pa vprašal starejši kralj: «Kaj si naredil na nogi?» On odgovori: «Ta žival me je ugriznila.» Kralj pa je poznal svoj robec, in drugi, da so ga na vojski ranili, potlej so ga na mizo posadili in spoznali za kralja. Sedaj jim je tudi povedal, kako se mu je godilo, da je dobil mesengastega, srebernega in zlatega konja. Vzel je svoje uzde in je šel na dvorišče, tukaj so ga že čakali vsi trije konji in so mu rekli: «Sedaj nam moraš vsem glave posekati!» On jim je pa dejal: «Kako vam bom glave posekal, ko ste mi storili toliko dobrega?» Konji so dejali: «Če nam ti glav ne posekaš, bomo pa mi tebe umorili!» Potlej je vsakemu glavo odsekal in so se izprevrgli v tri kralje in so mu rekli: «Sedaj si nas rešil.» Potem so šli, da ni vedel kam. Fant pa je ostal v grajščini in je tukaj kraljeval do smrti.

G. Križnik.

Vile.

Blizu gozda, v katerem še danes rastejo goste bukve, stala je hišica, narejena prav priprosto iz lesa in s slamnato streho pokrita. V tej hišici je živela mati z dvema otrokoma, katerima je bil oče

že pred dvema letoma umrl. Deček, Branko, je bil dvanajst, a njegova sestra Milica stoprav devet let stara. Obá sta bila pridna in ljubeznjiva otroka; mati ju je neizmerno ljubila. Malo ne vsak dan sta hodila v lés nabirat suhljádi.

Bilo je necega lepega popoldne. Solnce je vroče pripekalo in dan je bil tako lep, da bi ga ne bil mogel lepšega izprositi od Boga. Milica je šla v gozd, da bi si poiskala hladne sence. Počasi je stopala tjá po hladnem lesovji proti viru, okolu katerega so rasle vitke jelše. Naproti jej prileti lep, bel golobček. Okolu glave jej začne frčati, a ona se niti ne zmeni zanj. Šla je dalje proti žuborečemu virčku, gledajoč v tla. Tú in tam si je utrgala po kako cvetico. Nekaj stopinj pred virom postoji ter pogleda pred-se.

Osupela je.

Okolu vira so stale prekrasne devičice, držeč druga drugo za roki. Bile so to gozdne Vile. Oblečene so bile v tenke haljine in dolgi lasje so jim padali preko ram daleč doli po hrbtu. Plavale so nad zemljo v zraku ter se vrtele okolo vira, pevajoč s tenkim glasom najmilejše pesence. Igrale so ples, ki se imenuje «kolo».

Kakó je vse to gledala Milica! Saj takó lepih deklic še nikoli videla ni, in še nikoli ni slišala takó milega petja.

Nekaj korakov je pristopila k viru. Zdajci je zašumelo listje pod njenima nogama. Vile se ozró

ter ugledajo Milico. Ustrašile so se dekleta. Najlepša izmed njih skoči k njej ter jej jezno reče:

«Zakaj nas motiš, dekletce, pri našej zabavi? Ali ne veš, da je to zelo opasno (nevarno) za tebe?»

Milica ni slišala njenih svarečih besed, nego se z večjim veseljem je poslušala nje mili glas ter jej zrla v njeno prekrasno lice.

«Kako ste vender lepe!» vskliknila je Milica.

«Nas ne sme gledati človeško okó!» dejala je Vila z osornim glasom, prijela deklico za roko ter jo peljala k viru. Pokropila jo je z vodo, rekoč: «Odslej mi bodi jelša, vitka jelša!»

Čudno se je zdelo deklici v tem hipu. Njeno telo se je raztezavalo kvišku in roki ste se jej razprostirali. Nogi ste se jej vrinili v zemljo. Rada bi bila pohitela iz gozda domov, ali niti stopinje ni mogla narediti. Zdaj je sirota spoznala, da je pretvorjena v jelšo. Strepetala je od gróze in strahú.

V tem sta bila mati in Branko v velikem strahu zaradi nje. Vso hišo sta preiskala, klicala jo, ali nikjer je ni bilo.

«Morda je v gozdu!» reče Branko ter se napoti z materjo iskat jo. Milica ju je slišala, in tudi videla, kakó sta se jej približevala.

«Ondú, mati, ondú pri onem viru je večkrat posedavala,» in k viru sta hitela mati in sin.

«Milica, Milica! srcé moje!» klicala je mati v velikej bridkosti, da se je razlegalo daleč tjà po gozdu; ptički so vzleteli iz svojih gnezd, kakor bi

hoteli vprašati ubogo mater, kaj se je zgodilo z njeno hčerko Milico.

«Milica, Milica!» klicala je uboga mati in debele solzé so jej tekle po bledem lici. In vse to je videla in slišala Milica. Rada bi skočila k materi ter jo objela; rada bi glasno vzkliknila in rekla: «Mati zlata, tukaj sem! Ali me ne poznate več?» Ali ko je odprla usta, da bi se materi oglasila, slišal se je samo tihoten šepét, kakor da bi zašumelo listje. Hotela je roki razprostreti k materi, a samó veje so se zgibale. Neizrečeno bridkost je občutila Milica, vidéč, da se mati in Branko vračata domòv.

Zdaj je ostala sama v gozdu. Tudi Vil ni bilo videti več.

Mračiti se je že začelo. Strah je bilo deklice v temnem gozdu. Kakò so trepetale njene veje, in solzé so jej stopile iz očí ter lile po deblu.

Po gozdu je zapihal vetrič. Okolu Milice je pihljaj takó nežno.

«Denes si prišla sem, denes!» šepetal jej je. «Jaz vem, da te včeraj še ni bilo tukaj. A ne žaluj; jaz vem, da ne bodeš dolgo ostala tukaj.» Tako je govoril veter ter božal deklici nežno lice.

Pod njo je žuborel virček: «Jaz vem, kakó si prišla sèm. Kaj ne, Vile so hudobne? Ne boj se, ne! Necega dné te jaz poljubim, in prosta bodeš svoje nesreče.»

Nad njo so blestéle svetle zvezdice; nanjo so zrle. «S teboj se bodemo razgovarjale po noči. Kmalu bodeš zapustila šumeči gozd.»

Takó je Milico vse tolažilo po noči in jej lajšalo srcé, dokler ni zatisnila očí v sladko spanje. O kako lepe sanje je imela! Bila je domá pri materi in pri bratci. Kakó sta se veselila njenega prihoda!

Zjutraj so jo vzbudili solnčni žarki. Od velike žalosti je njeno srcé plakalo, videč, da je še vedno v gozdu. Sanjala je o dómu, materi in bratcu. Po dnevi so prileteli ptički na njene veje. Kósi, liščeki in drugi ptički so jej žvrgoleli sladke pesence ter jej pripovedovali lepe pripovedke o tujih gorkih krajih. Večkrat je priletel k njej lep, kakor sneg bel golobček.

«Nikár se ne boj, Milica,» zašepetal jej je tiho in takój odletel.

Kadar je zlato solnce zatonilo za gorami, vselej so se jej prikazale Vile. O kakó so bile lepe! Da so jo začarale, vender jih ni mogla sovražiti. Vzdignile so se kvišku ter zrle k zahajočemu solncu. K njemu so stegovale svoje bele roke, kakor bi ga hotele pridržati. In pele so takó milo, takó sladko, da jih je Milica vsa očarana poslušala ter pozabila na svojo žalost. Pele so:

O solnčece zlató,	Ko skriješ se nam ti,
Kaj jemlješ že slovó!	Povsod se nam zmračí,
Pri nas ostani še,	In pride noč temná,
Ne hodi za goré.	Otíde radost vsá.

O malo še postój,
Mi homo ti nocój
Zapéle pésenco,
Oj pesenco sladkó!

Takó so prosile Vile zlato solnčece, ali zamán. Ni jih slušalo, nego utonilo je za sinjimi gorami. Milica si je mislila, ako bi bila jaz zlato solnce, ne bila bi še utonila, nego poslušala bi raje to rajsko petje Vil.

In vse to se je ponavljalo dan za dnevom, in Milica se vsega tega ni naveličala. Bil jej je kratek čas. Skoro bi bila že pozabila matere in bratca.

Takó je preteklo več mesecev. Prišla je hladna jesen. Listje je rumenévalo, ptice so se zbirale in odpotovale na topli jug. Hladni jesenski vetrovi so prepihavali po tihem gozdu, igrajoč se z ovenelim listjem. Bridko je bilo Milici pri srci. — Necega dne premišljuje svojo usodo. Zdajci je zašumelo listje; nekdo se je približaval. Milica pogleda, in vidi — svojo mater.

Kakó se je izpremenila uboga žena v tem kratkem času! Lice jej je upalo in obledélo, lasje so jej osivéli. Prišla je k viru; zrla vanj in plakala.

«Ni je več, ni!» vzdihnila je mati in povzdignila oči k nebesom. «Modri vladár, ki stoluješ v nebesih, povéj mi, kaj se je zgodilo z mojim otrokom?»

Pokleknila je ter se naslonila ob vitko jelso, ne vedoč, da je to njena lastna hči. Kdo popiše občutke uboge Milice! Srcé se jej je krčilo od žalosti, videč, plakajočo mater, a pomagati jej ni mogla.

Nekoliko trenutkov je klečala mati.

«Ni je več, ni! moje Milice ni več!» vzdihnila je zopet in odšla.

in nič drugače ti povem, da boš pomnil in drugim pravil, ko boš siv kakor jaz. Otroci te bodo radi poslušali, izpraševali in pomnili bodo tebe in tvoje povesti ter jih mlajšim pripovedovali, ko jih bo tudi že starost tlačila in jim bo mnogo tovarišev v zemlji spalo, kakor meni zdaj.

Tù, kjer zdaj ni več gozda, kjer trava raste in grmovje, kjer so senožeti in bela cesta čez nje drži na Poljanah, bil je nekdanj črn les, kakor ga danes ne vidimo več tako gostega in visocega. Daleč je segal gozd čez vso Mužakljo, celó doli do Save. Tudi zdaj je gošča tukaj na Mužaklji in proti Savi doli, nad Poljanami je bukev les, pa redk in ne debel. Drugače je bilo v onih davnih časih. Črni gozd je kril plan in hrib, goro in dolino, divja zver se je skrivala po njem; medved, volk, ris in divja mačka so napadali brzonogega jelena in plaho srno. Sova se je oglašala po noči v skali nad vejnatimi drevesi; pač da tudi dandanes še vpije, toda plešec zdaj le redko pride z gorâ sem doli, kjer je nekdanj dosti mladih srn pobral iz gnjezd. Divje je bilo vse tod. Kmet je oral tam doli na polji, mirno delal in vžival pridelke svoje, bil je zadovoljen in hvalil je Boga za prejeti dar. Sam je bil gospodar svoje zemlje. Zidal je pohištva, napravil si dom in postavil cerkev konci sela; lipo si je vsadil sredi vasi, kjer se je zborovalo ob nedeljah popoldne, kjer so v mraku sinovi vaških očetov domačo pesem zapevali za lahko noč sosedom. Zadovoljno in veselo se je živelo.

A časi so se ljudem izpremenili. Prišli so mogočni tuji gospodovalci v deželo, gradove so zidali na strminah. Kmet jim je moral nositi kamen in zidovje staviti, vprežen je bil kakor živina, barič je stal za njim, čeravno je siromaku s čela znoj tekel, počitka mu ni bilo. Gospôda ni imela srca za kmeta, ni ga spoštovala kakor človek človeka, govoriti ž njim ni imela navade, jezika našega še razumela ni ali ga ni hotela umeti.

Tedaj v tistih časih je neki živel tam pod Belšico v starem gradu, kjer so dandanes še komaj ostanki zidovja, tuja rodovina, pa mogočna. Daleč okrog je gospodovala, kmet ji je bil suženj, kakor daleč je segala njena roka. Zidati, pota delati, kamenje lomiti, črni gozd trebiti, zemljo orati ji je moral kmet, in zato je moral dostikrat v temni ječi, ki je sam zanjo pesek presejal in apno žgal, sedeti ter črnega kruha in vode stradati.»

«O teta, to so bili hudi časi, dobro, da nas ta čas ni bilo na svetu.»

«Le poslušaj, skoro ti povem vse, kar mi je še v spominu ostalo.

Kakor kamen bilo je srce teh velikašev tû doli pod Belšico. Gospa in gospod sta bila oba neusmiljena, njijina hči, ki sta edino imela, ni bila drugačna. Veselilo jo je videti kmeta trpeti, celó velike hude pse so imeli v gradu na dvorišči, kateri so včasi ubozega kmeta strgali, da mu je meso mahaló z života in kri lila po njem; dostikrat je moral

od bolečin umreti v zapóru, ako je bil skrivno zatožen, da noče delati tlake.»»

«Teta, to je moralo grozno biti!»

««Grozno, res grozno, toda kazen ni odšla. Edina hči, ki je imela vse premoženje, vse posestvo po svojih okrutnih stariših podedovati, po katerih je nečloveško srce dobila, morala je že za časov svojih roditeljev kaznovana biti in ž njo neusmiljeni stariši njeni.

Bili so na lovu nekega dné v jeseni, pravila mi je stara mati, na sv. Mihela dan, in kmetje so morali zver priganjati s psi, ki jim jih je gospóda z grada dala. Postavljeni so bili lovci po gozdu in zavarovani dobro, da se jim ni bilo bati divje zveri. Kmetiči pa so gonili. Tudi bogatinova hči je bila na lovu, tam gori je stala, kakor stoji še dandanes.

Na skali stojé je videla, kako je divja zver blizo nje že ranjenega starega moža gonjača zgrabila in okrog pobila. Lahko bi ga bila rešila smrti, ali boj, v katerem je starec moral nesrečno smrt storiti, se ji je jako dopadel, da ni hotela pomagati, in tudi sluga, ki je poleg mlade ženske stal z orožjem ni smel iti na pomoč. Hipoma pa je stala žena okamenela tam gori na skali, kakor je imela srce za človeštvo okamenelo. Starca sta od samega strahú popustila kraj in grad ter odpotovala daleč, daleč, da nikdo ne vé kam. V gradu pa ni hotel nobeden stanovati za njimi, zato je razpalo zidovje, da se več ne vidi, kje je stalo nekedaj.

Rešenja čaka Baba, a Bog védi, kedaj bo rešena.»»

«Kedo jo bode neki rešil?»

«Tako mi je stara mati dejala, da bodo devetkrat še vse smereke posekane na Mužáklji in devetkrat druge zrasle, velike kakor so bile nekedaj, ko je bil še črni les. Največa med poslednjimi smerekami bo imela devet vrhov in od srednjega se bode seme samo zasejalo, pa bode zraslo smerekovo drevo nad Savo. Iz tega drevesa se bodo urezale deske za zibelko najmlajšega izmed deveterih sinov ene matere, ki ne bodo imeli sestre. Najmlajši teh sinov bode rešil enkrat okamenjeno Babo.»»

† Mat. Samostal v «Dunajskem Zvonu».

Zaklad za Triglavom.

Pod Kozjim vrhom stoji mala, lesena hišica, okrog nje se razteza nekoliko s sadnim drevjem obsajenega vrta in nekatere male njivice. V hiši biva družina, ki šteje vseh skupaj šest gláv, in sicer čvetero otrok in očeta in mater. Otroci so čedno opravljani, vendar se jim vidi, da kruha in družega potrebnega nimajo do ostanka, če ravno niso slabo rejeni. Vsaka jed jim diši, naj bo zelje ali repa, korenje ali druga prikuha, mati nikdar ne nese ostankov z mize v kuhinjo.

«Pod kozjim vrhom imajo dobro vodo,» pravijo ljudje, «zato so otroci tako čvrsti in zdravi. Res studenec, ki pod poljem izvira, je dober, mrzel in nikdar se ne posuši. To je pa tudi vse, česar

pri Podgluharji še nikdar niso pogrešali, namreč dobre vode, kar ljudje tû prebivajo. Druzega je že vsega primanjkovalo, ker na polji, ki ga je le malo, ne pridela se mnogo, pri živini se ne zasluži veliko, ker se je more le malo rediti, voznje pa ni, tudi vozne živine nimajo nikdar več kot enega vola. Bogatije ni bilo nikdar tukaj pod Kozjim vrhom.

Jerneja, ki je po očetu gospodarstvo prevzel, gonilo je vedno nekaj po samotnih krajih, rad je občeval z ljudmi, ki so vedeli o rudi, zakladih govoriti in katerim so bile črne bukve znane. Dostikrat ga je večer vzel in ga je šele jutro dalo. Marsikatero nedeljo je bližnje robovje in vrhovje oblezel ter rude iskal. «V zemlji je bogastvo,» ta misel mu je v glavi tičala, «kedor išče, ta najde,» to je bilo njegovo gâslo. Primerilo se je, da je na delo pozabil pri svojem premišljevanji in iskanji. — Rezi, Jernejevi ženi, to ni bilo po volji, toda predelati ga ni mogla.

Dež je nekoliko šel v saboto večer po malem Šmarnu, ko je prišel Jernej domov. Precej dobre volje je bil, rad bi z ženo kaj več govoril, ko po navadi. «Reza! večerjo hitro napravi, molili bomo potem, in otroci naj gredó spat po molitvi.»

Ženi se je zdelo, da bi ji mož rad nekaj posebnega povedal, ker bil je nemiren in ni našel pokoja ne v sobi ne zunaj. Hodil je sem in tjà, premišljeval in skoro na glas sam s sabo govoril. — Kmalu je bila družina opravljena in otroci so pospali. — Na leseni mizici je brlela slaba lučica,

žena je sedela pri peči na klopi in zibala najmlajše dete, mož pa je slonel pri mizi na komolec oprt.

«Z Baklarjem sem danes govoril,» pravi čez nekaj časa; «saj ga poznaš, to je tisti človek, ki je lansko jesen pri nas ovce kupoval.»

«Kaj pa da ga, saj ga ves svet pozna, ker je že povsod oblezel in za vse kraje vé. Gotovo ti je mnogo novega povedal.»

«Marsikaj sva govorila, zvedel sem tudi nekoliko novega od njega. Doli za mostom pri Klupinu sva sedela; požir brinovca sem spil, on pa tudi. Zveden človek je to, o vsaki reči vé govoriti. Dobro zna brati in pisati, pozna kamenje in rudo, razloči rastline, katere imajo zdravilne moči v sebi, vé, kje se ta, kje ona dobiva, in čemu se rabi. Prav moder človek je, prijetno ga je poslušati, tako gladko mu teče jezik, nikdar mu ne zmanjka pripravne besede. Znano mu je tudi sv. pismo, marsikaj vé povedati iz njega, celó reči pripoveduje, ki jih navadno ne slišimo še od duhovnov ne. Ne bil bi mislil, da more navaden kmetski človek toliko v glavi imeti. Lože ga poslušaj, kakor gospoda župnika, ako ti kaj pripoveduje, tako se mu vežejo besede. Veseli me, da sem bil ž njim skupaj.»

«Znano mi je, mož rad mnogo govori in dobro se mu zdi, ako dobi vernih poslušalcev. Veliko vé, včasih še več pové, kot je ravno treba, in nejevoljen bi bil, ko bi kedo drugi več hotel vedeti kot on v družbi, to sem večkrat slišala, ko sem bila še doma. Hodil je k nam volno kupovat.»

— «On trdi, pa vam je otel življenje.» — ««Jaz ga ne pozam.»»

Sodniki se posvetujejo. «Ta človek,» trdijo, «je brezumen, a ne tat. Mora se v ječo zapreti. Čas bo reč obelodanil. Gospod Vitalis, vi odstopite!» Na to velijo beričem: «Vrzite tega človeka pod svinčeno streho!»*

Masačija pade na kolena sredi sodnijske dvorane. «Gospodje! gospodje! mogoče je, da je dijamant bil ukraden, a jaz sem nedolžen. Kača mi ga je prinesla; ona me je lahko zapeljala, gospodje, kakor Evo, našo mater. Mogoče je, da so opica, kača, lev vragova sleparija. A jaz sem otel tega gospoda. Jaz prisegam! Ni več tako bleđ, tako izven sebe, tako pobit, kakeršnega sem iz jame potegnil in mu kruha ponudil; jaz ga vendar dobro poznam; je še isti glas, kateri me je klical, da mu otmem življenje, s katerim pa sedaj trdi, da me ne pozna.

Gospod Vitalis! jaz ne zahtevam dote, ne mramornate palače, a govorite za mene, ne pustite me vreči pod svinčeno streho, ne pogubite me, tudi jaz sem se vas v jami usmilil.» — ««Gospodje,»» veli Vitalis, klanjajoč se sodnikom, ««jaz le moram ponoviti, kar sem že izrekel, jaz ne poznam tega človeka. To je očitna izmišljija. Ima li kako pričo, kako znamenje?»» — V tem trenutku nastane šum

* Znanе so svinčene strehe v Benetkah. V doževeji palači se še dandanes kaže kraj, kjer je bila ta naprava. Jetniki so silno trpeli, kajti solnce je pripekalo na (svinčeno) streho, tako da je ječa bila prava ognjena peč.

in ropot in v dvorano se privali lev, opica in kača. Opica je sedela na levu in je držala kačo okolu svojega života ovito. In vstopivši lev rjuje, opica mrmra in kača sika. «Ah! le te so živali iz jame,» vpije Vitalis prestrašen in čisto omamljen. — ««Gospod Vitalis,»» prične predsednik, ko se je nekoliko polegla zmota, katero je vzročila nenavadna prikazen; ««zahtevali ste znamenje in sedaj ste prepričani, da ga je Bog o pravem času poslal pred sodnijo. Ker Bog priča zoper vas, bi se mu mi zamerili, ako bi vaše nehvaležnosti ne kaznovali. Vaša palača, vaše premoženje vam zapade. Zadnja leta svojega življenja preživeli bodete v ozki ječi; poberite se! In ti,»» nadaljuje proti Masačiji obrnen, ki je med tem kročal svoje živali, ««ker ti je Benečan obljubil doto in palačo, bode benečanska republika obljubo potrdila; palača in premoženje Vitalisevo spada tebi. Vi pa,» veli tajniku sodnije, «zapišite celi dogodek, naznanite ga ljudstvu, da spozna pravičnost in ostrost naših postav.»»

Masačija in njegova žena sta več let živela v Vitalisevi palači z opico, levom in kačo. — Masačija dal je na steno svoje palače vpodobiti v sodnijsko dvorano vstopivšega leva nosečega opico in opico noseča kačo. Le ta podoba se še dandanes vidi na palači San Carlo v Benetkah.

Priobčil Lipakov v «Mariborskej Zori».

Bazilij Boguslavič.

(Ruska narodna pripovedka.)

Boguslavič je živel devetdeset let. Ko je Boguslavič devetdesetega leta doživel, umrl je. Zapustil je dete po imenu Bazilija Boguslaviča. Ko je bil Bazilij petnajst let star, šel je tje na cesto na Rogatici. Tu začne igrati. S kom se pa igra? Ne igra se z drugimi dečki svoje starosti, ampak igra se z velikimi ljudmi, ki imajo že brke in muštace. Enega zgrabi za roko — proč je roke! drugemu skoči za vrat, — lahko noč, vrat!

Ljudje so gledali, kako se je Bazilij neotesano igral, pa so se spuntali. Novograjski starašine se zberó in se posvetujejo ter se ravnajo, da pošljejo Bazilijevi materi poročilo. Ko pridejo k njej, zaženó žalostno vpitje: «O ti prespoštovana gospa Amelfa Timotejevna! prepovej svojemu ljubljencu Baziliju Boguslaviču hoditi tje na cesto na Rogatici igrat se, kakor ga je volja; kajti veliki Novograd je skoraj brez ljudi od njegove igre. Ta tožba prespoštovano gospo Amelfo Timotejevno zeló razžalosti, in ona obljubi, da izpolni preponižno prošnjo. Na to odpusti mestne starešine z vso častjó in pokliče sinčka Bazilija Boguslaviča ter mu reče: «O ti preljubo moje dete, ne hodi mi več tje na cesto na Rogatici in ne igraj se več z novograjskimi junaci. Vem dobro, da si srčen in močen kakor vrli vojščak, ali pri vsem tem si še zmiraj le dete in tvoje igre so še vedno zeló okorne in nerodne. Enega pograbiš

za roko, roko mu izdereš iz pleč — drugega po-grabiš za glavo, glava ti ostane v roci. Novograjski starašine in prebivalci so zató jezni in se ti grozé; spuntajo se proti nama, pa bo po meni in po tebi, kajti nimava ga varstva in siroti sva obá. Res, da si jak, ali kako se boš branil tisočim ljudém? in če jih tudi tisoč pobiješ, kaj je tisoč proti tolikim? Bodi torej pameten, pa ne hodi več tje na cesto, drago dete!»

Ko je Bazilij Boguslavič zaslišal te besede, prikloni se materi, prespoštovanej gospej Amelfi Timotejevni, in prikloni se celó do tal ter odgovori: «O ti blaga gospa in preljuba mati! vedi, da je meni malo mar za starašine in da se malo bojim Novograjskih junakov; ali spoštujem tvoje materske besede, pa ne pojdem več tje na cesto. Ali s čim se bom zdaj kratkočasil? Nad kom si uril svoje pesti? Nisem na svetu zato, da sedim za pečjo, ni mi sreča dala junaške moči za to, da lenarim. Pride čas pa pokažem starašinom, da se ukloni pod moje žezlo stara slovenska dežela in ruska kneževina... Ali zdaj se uklanjam tvoji volji. Dovolj pa vendar katero kratkočasevanje in blagoslovi me, da si izberem drugove meni po volji, ki se hočejo drage volje z menój poskusiti. Zapovedi, da mi prinesó zelene žganice in penastega olú. Kogar je volja, bodi mi gost in pije naj z menoj. Tako mislim, da si dobim drugov, ki bodo mene vredni.»

Mati ga na to blagoslovi in na dvorišči, ki je bilo z belim marmorjem obzidano, napravi Bazilij

Boguslavič tik vrat dve veliki kadi iz hrastovine. Eno napolni z zeleno žganico, drugo pa s penastim olom. Na žganici in na olu pa je plavalala zlata kupica, okovana z žlahtnimi kameni, in vsaka kupica je vagala veliko več kakor dvanajst sto funtov. Na to pošlje oznanovalce po Novogradu, da so to le oznanovali: Kdor hoče čas veselo trošiti ali kdor se hoče skazati, da je možak in plemenit, pride naj brez odlašanja k Baziliju Boguslaviču na dvor, ali vsak naj popraša svoje lastne moči in zanaša se le na svojo drzovito glavo.

Oznanovavci so do večera po mestu oznanovali, kričali so na vse grlo, ali nikdo se ni oglasil. Bazilij Boguslavič je sam gledal skozi visoko okno; kadi se nikdo ni dotaknil, še blizu se nikdo ni upal. Tisti čas pa je živel nek Tomaž Tolsti, Remenikov sin. Ta gre na dvorišče in gre po njem in ni se bil oglasil, pred kadéma pa se ustavi. Vzame kupico ne poprosivši za dovoljenje, napolni jo z eno roko in izpije na dušek. Bazilij Boguslavič vidi to, zapusti svojo sobo in gre na dvorišče v sami srajci bosonog. Za seboj pa vleče hrastovo deblo, na obéh koncih odžagano in s stopljenim svincem napolnjeno, pa udari z njim Tomaža čez desno uho. Tomažu se glava še ne gane ne, črni lasje se mu ne zmetejo. Mladi junak se začudi in srce mu veselja poskakuje. Objame Tomaža in povabi ga k sebi v sobo, poljubi ga na usta in zaklela sta se s trdno junaško prisego, da si bosta brata in se ne bosta bala v nevarnosti podati svoje glave

drug za družega, da bosta pila iz ene kupice, jedla iz ene skleda in oblačila se v obleko ene robe in enega kroja. Zdaj ga posadi na močno hrastovo mizo, ki je bila pogrtnena z lepim prtom. Na njej je stalo več skled okusnih jedí. Jedla sta in pila, potem počivala in se po mladenčje razveseljevala na polno srce.

Ali težka misel je ležala Baziliju Boguslaviču na srci: pogleda skozi visoko okno, da bi se kdo, ne oglasivši se, ne približal kadéma. Ta čas koraca po ulicah novograjski gospod Patanuška. Ni velik, postave je nizke, ali možko stopa. Naravnost jo maha tje k kadéma, vrže zlati kupici na tla in z eno roko vzdigne kad, do vrha napolnjeno z zeleno žganico, in izpije, vrže hrastovo kad ob tla, da ni bilo več sledú od nje.

Kadar Bazilij Boguslavič to zapazi, zavriska veselja na ves glas in zavpije: «O, brate Tomaž Tolsti Remenikovič! lej, tukajle ide še en bratec, združiva se z vrlim junakom!» Na to pograbi vsak železen bat, ki je vagal čez dva tisoč funtov, pa skočita skozi vrata na dvorišče nad Patanuško, pa ga mahata na vsó moč po glavi. Železna bata se razbijeta ali Patanuški se še glava ne gane. Bazilij Boguslavič in Tomaž pa primeta Patanuško za roko in ga vedeta po širokem dvoriščí v svojo zlato sobo. Tukaj se objamejo vsi trije in se zakolnejo s težko prisego, da si bodo bratje med seboj in eno srce v treh telesih.

Glas preleti celo mesto, da si je Bazilij Boguslavič izbral za drugove najjače junake vse stare

slovenske dežele, da se ne dá od njih ločiti, da je ž njimi iz ene sklede in pije iz ene kupice in nosi obleko ene robe in enega kroja. Ta glas starešine zeló preplaši. Zberó se na skrivnem, v skrivni sobi pa se posvetujejo, kaj jim je početi. Ko starešine v zboru sedé in si tarejo glave, stopi k njim stari mojster Čudin, čegar besede so sicer čudeže delale. Počasu korači na sredo sobe, prikloni se na vse štiri strani sveta, pogladi sivo brado, trikrat s palico udari ob tla, potem pa izgovori te-le modre besede: «O vi, ki ste slovenskega rodú in starešine novograjski, lejte, naša dežela je brez gospodarja, kajti Boguslavič nam je zapustil samo enega, zeló mladega sinčka. Mi vladamo zdaj sami z deželo. Stavili smo svojo nado v dete zadnjega našega kneza, upamo v njega in oslanjamo se nanj, da nas bode branil in nam dal dobre postave, čakamo samo ene stvari, da mu izročimo vlado, namreč da pride do uma in pameti. Ali dete je malopridno. Pokončuje slovensko deželo in ob ljudi pripravlja rusovsko zemljo. Bazilij Boguslavič ima šele petnajsto leto, pa se ne ponaša kakor dete in igrače so mu neznanske. Do zdaj so njegove igre pomnóžale število vdov in sirot, zdaj pa si je za drugeve izbral najjače junake vse rusovske dežele. Kaj s tem namerja? Hoče nas vse vpreči v svoj jarem in z nami zapovedovati po svoji volji? Potem pa smo mi ob slavo in veljavo. Celi svet nas bo zasmehoval, da smo se podali, mi, modri starašine, v oblast golobradcu. O kolika sramota! Zdaj, premogočni

starašine, je čas, da smo zložni in napnemo vse dušne sile. Ali se pač spodobi za nas, da nas dete tako sramoti? Izrujmo zlo s koreninami, dokler se ni popolnoma razraslo. Napravimo veliko pojedino, povabimo Bazilija Boguslaviča, pa ga poskusimo. Dajmo mu kupo nedomačega vina; ako ne bo pil, vedeli bomo, da ima hudobne misli — ako pa bo pil, opijani se in pijan izpové, kaj v sreci misli, in če Bazilij Boguslavič ni prave slovenske korenine, odsečemo mu glavo s širocih pleč. Noben pošten človek nam ne bode zameril. Saj ni on sam potomec ruskih knezov; potem pa prav premislimo, katerega kneza da si po volji izberemo, in če le drugače ne bode, pa bomo živeli tako kakor dozdej po bratovsko in po svoji modrosti.»

Ko so starašine slišali ta modri govor, vstanejo in se mojstru Čudinu do popka priklonijo govoreč: «Tako naj se zgodi, kakor je izmislila tvoja modrost.»

In drugi dan za zore, ko se je nebo nakinčilo, da solnce, kedar vstane, vredno sprejme, postavijo v tisti skrivni sobi mize iz hrastovega lesú, pogrnejo je s prti iz lepo tkane prtenine in postavijo na nje vsakovrstne jedi, pečenje in sodce, polne zelene žganice in sladke medice; sli so k tujim trgovcem po tuja vina in kupili so najmočnejša. — Na to se zberó vsi starašine in gredó v slovesni procesiji k stari palači slovenskih knezov. Približajo se s spoštovanjem kneginji, prespoštovanej gospej Amelfi Timotejevni, povabijo jo, naj pride k njim v prostrani Novograd na pojedino. Prespoštovana gospa

jim tako-le odgovori: «Meni se ne spodobi iti na pojedino; našetala in nagostovala sem se dosti, dokler je bil živ moj slavni mož in vaš knez, gospod Boguslavič. Ali poiščite mojega ljubega sinka, Bazilija Boguslaviča, morebiti on pojde na vašo pojedino!»

Zgodilo se je, česar so pričakovali. Jaki možjé iz Novograda gredó k svojemu malemu knežiču in povabijo ga z udvorljivimi besedami na pojedino v velikem Novogradu. Bazilij Boguslavič pa gre k materi kneginji ter jo praša, ali mu dà blagoslov, da ide na pojedino. Kneginja blagoslovi preljubega sina pa reče: «Pij, moj sin, ali pameti ne zapij. Novograjski možje so prekanjeni, pa te opredejo s prilizljivimi govoricami. A ti, kedar se bodo z ničernimi besedami bahali, ne bahaj se pričo njih. Ti si še mlad, pazi pa tudi, da ne boš starešinam dajal grdih besedi.»

To izgovorivši se vzdigne izza hrastove mize, nakloni se starešinam* in gré domòv v palačo k materi.

Starešine osupnejo, zberó se v skupščino, posvetujejo se in smejà prevzetnemu bahanju, potem pa sklenejo, vso vojsko novograjsko postaviti na noge in poslati na cesto na Rogatici, da Bazilija Boguslaviča končajo in mu kosti razmečejo na vse štiri vetre v srcu mislé: kako se bode upal tako mlad dečec z nami bojevati.

* V Rusovskem je posadnik, in kjer v tej pripovedki stoji starešina, naj se blagovoljno bere «posadnik».

In na novograjskem trgu zazvoni veliki zvon, vsa staroslovenska zemlja se spré, ljudje se zbirajo v gostih trumah in gredó nad enega samega mla-dega knežiča.

Ta hip pride glas o tem k prespoštovanej gospej Amelfi Timotejevni. Zvé, da se je ljubljeno dete Bazilij Boguslavič z nedopusčenimi in nespo-dobnimi besedami bahal in da gré vsa orožena moč novograjska nad njega. Prespoštovanej gospej se milo stori, žalostna gré k sinu v visoko sobo ter ga pokara, da je tako nepremišljeno govoril in sta-rešine razdražil, pa reče: «Kako se boš sam upiral vsej novograjskej moči? ti me boš še na moje stare dni pogubil!» To reče pa ga prime z roko in za-klene v belo zidano klet z težkimi železnimi zapahi. Pred klet naspe kup peska, sina pa v njej pusti, da prespi in se strezni. Potem pa gré v zakladnico, vzame zlato skledo in vanjo dene drago kamenje. Na to gré v Novograd k starešinam. Prikloni se jim in zlato skledo postavi na hrastovo mizo, pa jim govori k srcu, naj odpusté preljubemu sinu Ba-ziliju Boguslaviču, kar je v pijanosti govoril, in da se sam ne more upirati vsej novograjski vojski, ker je še mlad, nazadnje naj pa imajo že zavolj spomina kneza Boguslaviča z njegovim sinom potrpljenje.

Starešine pa se napnó in napihnejo in z ošabnimi besedami odgovoré svoji kneginji: «Poberi se od tod, ti staro babše! če precej sama ne greš, odže-nemo te s sramom in sramoto. Nam ni treba zlata in dragih kamenov. Baharija tvojega sina ga

bode več stala, nego vse to, in mi hočemo zanjo njegovo glavo.»

Take besede razžalostijo blago gospó, da počne milo jokati. Potem gré domòv v belo palačo, dá zapreti vrata na dvorišču in sede vsa žalostna.

Drugi dan na vse zgodaj, predno so vstali z mokrega ležišča labodje in tiči ilmenskega jezera, valí se vsa novograjska vojska na cesto na Rogatici. Starešine in hrabri borivci novograjski obdajo veliko dvorišče, kjer je bil Bazilij Boguslavič zaprt. Razbijejo velika dvoriščna vrata in vlijejo se na dvorišče. Na dvorišču pa zadenejo na deklico črnkastih las in tanke rasti. Deklica je prišla iz kuhinje, da gré na potok po vode. Na rami je imela železen obod, ne prelahek tudi ne pretežek, vagal pa je vendarle dvanajst tisoč funtov. Ko vidi to nespodobno počenjanje, zavpije hrabrim borivcem in starešinam: «O vi malopridna druhal, vi neotesani frkolini! ali ste ponoreli ali kaj li, da ste se tako vdrli na prostorno dvorišče brez dovoljenja? Naš gospod Bazilij Boguslavič zdaj spi, vi pa tukaj vpijete in razsajate. Le počakajte, jaz vam pokažem, kod je pot iz dvorišča. Jaz vam . . .» ali predno je izgovorila, planejo nad deklico pa jo bijejo z močnimi hrastovimi bati. Ta neotesanost deklico razjezi. vrže posodo na tla, pa prime obod in podi sovražnike iz dvorišča na cesto na Rogatici. Maha na vse strani, in kmalu si napravi široko cesto skozi množico hrabrih vojevavcev. Deklica jih je čez tisoč na tla pobila in tri trume je v kozji rog vgnala. Kar jej

začnó roke pešati, in železni obod se je zlomil, ali hitro se vrne nazaj na široko dvorišče pa v prostorno sobo in zakriči na vse grlo: «O vidva, ki sta močna kakor Simson, vidva spita mirno, in cela vojska napada na njega, ki vaju ima za vredna, da sta mu brata. Že so razbili široka dvoriščna vrata in vró tje h kleti, kjer spi Bazilij Boguslavič.

Odgovorita jej Tomaž Tolsti Remenikovič in Patanuška: «To ni vojska velikega Novograda, ki napada najinega brata, to so komarji, ki rojijo sem iz mlake karastanske; naj ga le z brenčanjem zbudé. Kakošna bi bila pač za naju slava in kakošno junáško delo, da Bazilija Boguslaviča obraniva tega mrčesa? On ne treba druga, samo roko naj vzdigne, pa se bodo vsi razkropili.» To rečeta, pa se obrneta na drugo stran; ležeta na levo uho in glave vdereta globoko v mehke blazine.

Med tem se Bazilij Boguslavič zbudi od šundra in vpitja razposajene druhalí, skoči na nepočakane noge, potrese se in od potresa se valí kamenje iz belega zida, železni zapahi se zdrobé, pesek sprší na vse strani. Kakor ugledajo Bazilija Boguslaviča, planejo na tisoče nanj. On nima ni orožja ni oprave in da bi šel po svoja hrastova, s svincem zalita debela, zdi se mu predolgo, ker so bila gori v njegovej sobi. Pograbi hrastovo os, pa podi oborožene na cesto na Rogatici in na tisoče jih pobije. Zastonj se ubadajo starešine, da bi vojsko z novega zbrali. Premagana je, ali on jo podi tje na ravno polje pred sabo v deročo reko. Ne daje jim toliko časa,

da se zberó. Mlada kri mu kipi, pa hoče vse potolči. Starešine to opazivši preplašijo se grozno in srce jim upade. Hité v Novograd, napolnijo skledé s zlatom, srebrom in dragimi kameni, pa gredó s tem v staroslovensko palačo k prespoštovanej gospej Amelfi Timotejevni! Ali ko stopijo na dvorišče, najdejo palačo zaprto. Stopijo na cesto pred prostorne sobe pod okna, sklonijo ošabne glave in vpijejo na glas: «O ti naša mati, prespoštovana gospa Amelfa Timotejevna! mi smo hudo razžalili tebe, našo kneginjo, kakor tudi našega knezeviča, tvojega preljubega sina Bazilija Boguslaviča. Že je potolkel vso novograjsko vojsko. Izprosi ga saj toliko, da pusti toliko naših ljudi živih, da druge zarodé.»

Ko kneginja to sliši, odžene starašine s sramom in sramoto. Še ne pokaže se jim ne, ampak dá jim reči: «Kakoršno juho ste skuhalí, tako jejte; jaz sem samo stara baba, pa se ne mešam v vojaške stvari.» Ko starešine slišijo ta odgovor, niso pričakovali več nobene milosti, zdelo se jim je, da se jim bliža konec. Na to se vrnejo v Novograd. V Novogradu pa je živel star, prestar mož, ta je bil pod prejšnjimi knezi večkrat v boji, potolkel je marsikatero vojsko, razvalil marsikatero utrjeno mesto; ali kadar ga je starost sključila, šel je v hišo, in je bil v njej neprenehoma več ko trideset let. Starešine se ga spomnijo, gredó brez odlašanja k njemu, pa ga prosijo, naj reši domovino in Baziliju Boguslaviču jezo ustavi. Starec jih dolgo ne posluša, in ker vidi, da so hudo žalostni, stori se mu milo

pa vstane s hrastove klopi in gre na trg, kjer se je ljudstvo zbiralo, sname velik zvon s turna, in ta zvon je vagal trideset tisoč funtov, pa si ga dene na glavo kakor kapo. Tako gre ven na plano polje k deroči reki, kjer je Bazilij Boguslavič pobijal ostanke cele vojske. Kakor pride na plano, zavpije na ves glas: »O Boguslavič! zate ni tako kratkočasenje, jenjaj biti razposajen pričo starca!«

Junaka razjezé te besede. Skoči k starcu, pa udari z močno roko po težkem zvonu, da se na drobne kosce razleti in starec pade na tla in prosi milosti: »O ti močni in mogočni junak, nisem se nadejal tolikega junaštva od tako mladih let. Minulo je sto in dvajset let, kar na svetu živim, pa ga do zdaj še nisem našel, ki bi se bil upal z menoj poskusiti, ali od danes ne bom več slovel za nepremagljivega junaka. Ne mori me, pusti mi življenje, kajti služil sem pošteno slovenski deželi, dovoli mi samo, da smem pred smrtjo pokoro delati.«

Bazilij Boguslavič ni mislil ne z dušo ne s srcem starca umoriti, samo kazniti ga je hotel za njegovo vedčnost. Zdaj ga vzdigne od tal, objame ga in s spoštovanjem domov odpusti. Ker starešine niso vedeli več nobene rešitve, ampak so pričakovali samo smrti, pobegnejo v Novograd v svoje hiše, kjer so svét imeli, pa so spisali pismo in v pismu izvolili Bazilija Boguslaviča za gospodarja nad Novogradom, nad slovensko zemljo in čez vse Rusovsko, pa naj pobira davke po volji in vlada povšeči. Ko spišejo to pismo, spravijo se na pot k Boguslavičevi

palači in roté in zaklinjajo njegova brata Tomaža Remenikovega in Patanuško, naj prosita kneza, da bi jenjal prelivati slovensko kri in se usmilil svojih podložnih, da pusti toliko ljudi živih, da druge zarodé. Kedar slišita to prošnjo Tomaž Remenikovič in Patanuška, odložita hrastovi debli, kajti držala sta jih v roci, ko bi Boguslavič v boji opešal. Zdaj pa hitita s starešinami na bojišče, pismo držita nad glavo in vpijeta na vse grlo: «Češčen bodi, o gospodar! jenjaj slovensko zemljo ob ljudi pripravljati; starešine ti polagajo pred noge veliki Novograd z vsemi zemljami, da vladaš ž njimi kakor ti je volja.»

To izrekši pokleknetata onedva in starešine pred njega. Zdaj se Baziliju Boguslaviču jeza ohladi, odpusti vsem, ki niso v boji poginili, in seže vsem v roke.

Bazilij Boguslavič je vladal v Novogradu modro in lagodno. Nikdo si ni upal spuntati se zoper njega in sosedje tudi, ki so najbolj udaljeni bili, pošiljali so k njemu poslance z bogatimi darovi zagotovljaje mu, da bodo ž njim v miru živeli. Tudi vsi Čudje so mu davke natanjko plačevali. On ni imel vojakov, vsa njegova vojska je štela dva junaka, Tomaža in Patanuško. Iz vseh krajev zemlje je klical borivce in junake, da bi se ž njim poskusili ali nikogar ni bilo, ki bi se bil ž njim poskusil. Vladal je mnogo let veselo in mirno. Otroka in naslednika ni imel nobenega, in njegovo hrastovo deblo, s svincem zalito, ostalo je velikemu Novogradu za večni spomin.

(«Glasnik» 1864.)

Kazalo.

	Stran
Národne legende, 1 do 5	3
Skrb in smrt	13
Delitev	16
Pripovedka o smrti	17
Zlatoperi tič, konj zlatogrivec in volk	19
O Šembilji	31
Čarovnica in solnčeva sestra	34
O neustrašljivem dečku	38
Troje dobrih svetov	42
Jug in pastorka	44
O povodnjem moži	47
Durak in breza	49
Gradišče	51
Brat in sestra	53
Pavliček	58
Lepa grofičina	62
Trije bratje, 1 do 3	67
Oče in njegovi trije sinovi	84
Pripovedka o fantu, ki je z mačkami oral	85
Vile	95
Trije kmetje	103
Vedomec	104
Baba na Poljanah	105
Zaklad za Triglavom	112
Plačilo hvaležnosti in nehvaležnosti	121
Bazilij Boguslavič	129
